

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VLIV HOSPODÁŘSKÉ KRIZE NA MALÉ A STŘEDNÍ
PODNIKY V JIHOČESKÉM KRAJI**

Autor práce: Miloslav Pospíšil

Studijní obor: Management a marketing služeb

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Ing. Pavel Studík

Katedra: Katedra managementu a marketingu služeb

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Pavlu Studíkovi za metodické vedení práce, cenné rady, připomínky a také děkuji Ing. Václavu Franzovi a Bc. Andree Tajanovské za ochotu a poskytnuté materiály.

ABSTRAKT

POSPÍŠIL, M. *Vliv hospodářské krize na malé a střední podniky v jihočeském kraji: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 55 s. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Pavel Studík

klíčová slova: hospodářská krize, krize v podniku, malé a střední podniky, ekonomika, Jihočeský kraj

Bakalářská práce zkoumá vliv hospodářské krize na malé a střední podniky v jihočeském kraji. V první části, teoretické popisuje problematiku hospodářského cyklu a následného vzniku krizí, vliv krize na jednotlivé podniky. Dále je zde definováno malé a střední podnikání a jeho důležitost pro státní ekonomiku a celou společnost.

Praktická část je tvořena ze dvou částí. V první části je stručně popsáno prostředí jihočeského kraje z hlediska podnikání. Druhá část se zabývá analýzou sebraných dat malých a středních podniků na území jihočeského kraje a dopadu hospodářské krize na jejich životnost, pomocí dotazníkového šetření.

ABSTRACT

POSPÍŠIL, M. *The impact of the economic crisis on small and medium-sized enterprises in the South Bohemian region: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 55 p. Supervisor: Ing. Pavel Studík.

key words: economic crisis, firm in recession, small and medium-sized enterprises

key words: economic crisis, crisis in the enterprise, small and medium sized enterprises, economy, South Bohemian region

Bachelor thesis examines the impact of economic crisis on small and medium enterprises in the South Bohemian region. The first part describes the theoretical issue of the economic cycle and the subsequent emergence of the crisis, the impact of the crisis on individual enterprises. There is also defined small and medium enterprises and its importance for national economy and society.

The practical part consists of two parts. The first part concisely describes the environment of the South Bohemian Region in terms of business. The second part deals with the analysis of collected data for small and medium enterprises in the South Bohemian Region and the impact of the economic crisis on their business, using a questionnaire survey.

Obsah

ÚVOD	8
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 KRIZE, JEJÍ VZNIK A DŮSLEDKY	10
2.1 HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	10
2.2 KRIZE 2008 JAKO PŘÍKLAD NÁVAZNOSTÍ.....	10
2.2.1 Prvotní příčiny vzniků změn v hospodářství.....	10
2.2.2 Cykličnost.....	11
2.2.3 Přirozená periodicitu	12
2.2.4 Umělá periodicitu.....	12
2.2.5 Ohodnocení bohatství.....	12
2.3 SOUČASNÁ EKONOMICKÁ KRIZE.....	13
2.3.1 Dopady současné ekonomické krize.....	13
2.3.2 Dopady ekonomické krize na Českou republiku	13
2.4 NEZAMĚSTNANOST A JEJÍ PŘÍČINY	14
2.5 KRIZE FIRMY	20
2.6 PODNIK V DOBĚ KRIZE	22
2.7 KRIZE A STRES.....	23
2.8 KRIZE A PODNIKOVÁ KULTURA	25
2.8.1 Systém včasného varování a podněty od pracovníků.....	26
2.8.2 Otevřená komunikace	26
3 MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKÁNÍ	27
3.1 KRITÉRIUM NEZÁVISLOSTI	28
3.2 VÝHODY MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ	29
3.3 NEVÝHODY MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ	30
3.4 VÝZNAM MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ	31
3.5 PODPORA PODNIKÁNÍ	32
3.6 FORMY PODNIKÁNÍ MSP	33
3.7 PODNIKATELSKÉ SÍTĚ MALÝCH A STŘEDNÍCH FIREM	33
4 JIHOČESKÝ KRAJ - POPIS	35

4.1 CHARAKTERISTIKA.....	35
4.2 ZAMĚSTNANOST.....	36
4.3 HOSPODÁŘSKÁ KOMORA	36
4.4 EKONOMICKÉ SUBJEKTY	37
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	39
5.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	40
5.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	46
ZÁVĚR.....	47
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	49
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	49
OSTATNÍ ZDROJE.....	50
SEZNAM ZKRATEK.....	51
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM GRAFŮ.....	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	52
PŘÍLOHA	53

Úvod

Krise je v dnešní době diskutována ve všech pádech. A slyšíme o ní ze všech stran. Mluví o ní podnikatelé, ale i jedinci. Každý den se s výrazem krize setkáváme ve všech médiích a i kdybychom nechtěli, tak si tímto více uvědomujeme, že v krizi se může ocitnout většina z nás.

Krise bývá chápána jako těžká a velmi náročná situace. Jen ti nejsilnější jedinci jí dokážou čelit a bez následků si s ní poradit. Pro ostatní bývá krize dlouhodobější záležitostí a je potřeba hodně sil k jejímu překonání. Specifickou podobou krize je krize hospodářská, týkající se celého státu, někdy dokonce i krize celosvětová.

I když se z počátku může zdát, že se nás osobně tyto problémy netýkají, většinou se důsledky krize pomalu dostávají do všech odvětví lidské činnosti. Dnešní svět je natolik provázaný, že události druhé polokoule se během pár dnů až týdnů stávají celosvětovými, tudíž i našimi. Hlavní součástí všech firem, všech nabídek i poptávek, jsou lidé a je tedy hlavně na nich, jak si s hrozbou krize nebo již probíhající krizí dokážou poradit.

Ve své bakalářské práci se zaměřím nejprve na vznik hospodářských krizí z obecného hlediska, k čemuž využiji studium makroekonomické literatury. Po stručném připomenutí vzniku, příčin a důsledků krize se budu ve své práci zabývat cykličností krize. Dále je teoretická část práce věnována současné ekonomické krizi, která se z hypoteční a později finanční krize ve Spojených státech amerických, stala krizí globální, postihující většinu ekonomických subjektů téměř na celém světě. Z důvodu relativní aktuálnosti krize a nedostatku odborné literatury zaměřené na toto téma, budu pracovat převážně s internetovými zdroji, analýzami v odborných článcích a časopisech a s názory ekonomů.

Česká republika nebyla výjimkou. I její ekonomiku krize výrazně zasáhla, a to především zvyšující se mírou nezaměstnanosti a poklesem růstu HDP. Podobné problémy jako v celé republice se vyskytly také v podnikatelské sféře Jihočeského kraje, a to jak ve firmách velkých, tak i ve firmách malých a středních. Cílem mé práce je analyzovat dopad ekonomické krize na malé a střední podniky v Jihočeském kraji. K tomuto účelu použiji dotazník, zaměřený na celkové dopady krize i na konkrétní firemní problémy. V praktické části práce zpracuji výsledky tohoto dotazníkového šetření do grafů a doplním je slovním komentářem.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat vliv hospodářské krize na malé a střední podniky v Jihočeském kraji. V rámci realizace tohoto je provedena analýza náhodně vybraných malých a středních podniků a to jak ve městech, tak i ve vesnicích, neboť tyto rozbory z velké části utváří ucelený náhled na vliv krize v podnikání. Cílem bakalářské práce je zpracování získaných názorů a skutečností malých a středních podnikatelů na vliv hospodářské krize a to pomocí výsledků získaných z dotazníkového šetření.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou základních částí. První část – teoretická část - je zaměřena na studium odborné literatury a jiných pramenů, které jsou hlavním podkladem pro zpracování literární rešerše, ve které je pojednáváno o vzniku, příčinách a důsledcích hospodářské krize. Následuje cykličnost krize a dopad ekonomické krize na malé a střední podniky v Jihočeském kraji. V teoretické části je také pojednáváno o výhodách, nevýhodách, významu a podpoře malého a středního podnikání.

Druhá část bakalářské práce představuje sběr primárních dat formou dotazníkového šetření, jehož cílem je zjištění vlivu a dopadu hospodářské krize na malé a střední podniky v Jihočeském kraji.

Vlastní šetření proběhlo od 1. 11. 2011 do 15. 12. 2011, kdy jsem si vytipoval jednotlivé podniky, kterých jsem se dotazoval elektronickou poštou, a během této doby respondenti odpovídali celkem na 11 otázek. Z celkového počtu 120 respondentů, kterým bylo dotazníkové šetření odesláno e-mailem, bylo hodnoceno 84 vrácených a plně vyplněných dotazníků (tj. 70% odpovědí z dotázaných respondentů).

Poté proběhlo statistické vyhodnocení dotazníků, výsledky byly zpracovány ve formě grafického znázornění a slovně okomentovány. Podrobné vyhodnocení jednotlivých otázek a zpracování grafů viz kapitola 5.1 Interpretace výsledků.

2 Krize, její vznik a důsledky

2.1 Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus je pojem vyjadřující kolísání ekonomické aktivity okolo dlouhodobého trendu. Střídání relativního růstu a relativního poklesu je nazýváno cyklem. Toto kolísání je často měřeno pomocí hrubého domácího produktu.

Celý hospodářský cyklus v současnosti trvá 8 - 12 let a poté se opakuje.

Hospodářské cykly dělíme podle ekonomických příčin na:

- monetární (jejich důsledkem jsou fluktuace agregátní poptávky)
- reálné (jsou způsobeny pohybem rovnovážného produktu, např. příchodem nové technologie)

Každá ekonomika prochází všemi částmi cyklu, které jsou mnohdy nevyrovnané. Učebnicový hospodářský cyklus obvykle začíná přirozeně velkým hospodářským růstem a rozvojem, nazýváme jej expanze (konjunktura). Druhý stupeň hospodářského cyklu nazýváme vrchol, zde dochází ke zpomalení růstu, výroba se zastavuje. Později se trh nasytí a postupně začne klesat poptávka. Následkem toho se sníží výroba a celkový objem výroby; menší producenti zboží a poskytovatelé služeb zkrachují, nastane třetí fáze cyklu, **recese**, později **deprese** a nakonec **krize**. Během ní se zvětší podíl na trhu přeživším podnikům, které začnou bohatnout a celý koloběh se opět opakuje.

2.2 Krize 2008 jako příklad návaznosti

Nedávno, v letech 2008-2010, bylo možno pozorovat přechod od krize z poklesu poptávky ke krizi z poklesu nabídky: Nejprve poklesla poptávka obyvatel, to nejdříve především v USA, díky čemuž se do platebních potíží dostalo mnoho výrobních závodů po celém světě. Vzniklý převis nabídky měl za následek pokles cen s hrozbou deflace.

Následně mnoho výrobců zkrachovalo, a ačkoli se poptávka opět zvýšila, objem celosvětového obchodu nevzrostl, protože naopak chyběla nabídka. V té době analytici předpovídali růst cen a inflace a postupné obnovení ekonomického růstu a také doporučovali nové dlouhodobé investice.

2.2.1 Prvotní příčiny vzniků změn v hospodářství

Příčiny změn v hospodářství jsou vnější a vnitřní. Existují dvě teorie jejich vzniku.

První spojuje vývoj s vnitřní nestabilitou ekonomiky. Podle ní dochází ke kolísání agregátní poptávky a k poklesu domácího produktu. Naopak v případě příznivé situace vzniká rozvoj.

Podle druhé nejsou výkyvy způsobeny velikostí rizika, ale vznikají kvůli zásahům vlád do ekonomiky (např. typy daní) a jejími snahami o tzv. ekonomické regulace. Takové záměry však nedomyšlejí zpětnou vazbu a proto se míjejí zamýšleným účinkem: Nejde o regulaci ve smyslu dosažení cílového stavu systému a jeho stability podle teorie řízení, např. regulátorem. Stát řeší pouze způsob zásahu volbou akční veličiny, ale důsledky pouze odhaduje, a to ještě jen prvotní vliv zásahu, už však ne do konečných důsledků po ustálení všech stavových veličin celého ovlivněného ekonomického systému. Ustálenou hodnotu lze pouze odhadovat pomocí iterativních metod, a to ještě za předpokladu známého popisu systému pomocí jeho modelu, který však u ekonomiky znát nelze, nanejvýše jeho zjednodušenou aproximaci, a ani o té není shoda. Přitom bez znalosti parametrů systému nelze regulátor ani sestavit, natož funkčně používat.

2.2.2 Cykličnost

Cyklus jevů lze chápat jako uzavřený sled jevů v daném pořadí. To ovšem ještě nemusí znamenat, že tyto jevy nastávají v pravidelných periodách.

Nepravidelné vlivy na ekonomiku jsou buď impulsní, nebo po jednorázovém přechodu už trvalé. Záleží na flexibilitě ekonomiky, do jaké se dá těmito vlivy ovlivnit, v jakém územním rozsahu a s jakou svou dynamikou dosáhne nového ustáleného stavu. Příkladem takových změn mohou být přírodní katastrofy (jako například vlny tsunami v roce 2010 v Indickém oceánu a v roce 2011 v Japonsku), války (v Iráku nebo v roce 2011 sled revolucí v severní Africe a občanská válka v Libyi) a také průlomové technologické objevy (oheň, kolo, kov, uhlí, pára, elektřina, ropa, tranzistor), které všechny nejprve ovlivnily jen určitou část ekonomiky a jejich vliv se postupně přeléval mezi obory k novému ustálenému stavu. Protože jde o nepravidelné jevy, lze se jim bránit jen těžko a spíše plošnými metodami založenými na statistice a řízení rizik.

Naproti tomu si pravidelné opakování – periodicitu - zaslouží zkoumání. Může mít dva důvody - periodické opakování vnějších vlivů a kmitání jako vnitřní vlastnost systému samotného.

2.2.3 Přírozená periodičita

Typický je vliv ročního cyklu. Jednoznačně je patrný například na stavebnictví. Čím kratší cykly, tím lokálnější mají charakter. Globální systém má příliš velkou setrvačnost, než aby se na něm projevil, spíše se vyruší. Naopak místně mohou být právě krátké vlivy značné. Hospodský snadno pozná, že ve vedlejší továrně opět měli výplatní den. Za celkové zkoumání tedy stojí pouze dlouhodobé cykly. Ekonomika se typicky zkoumá zvnějšku, pozorováním jejího chování, její vnitřní model není znám. Lze postupovat buď tak, že se k pozorovanému chování zpětně dohledávají příčiny (neočekávaný pohyb cen komodit, zdánlivě bez příčiny), nebo tak, že se nejdříve formuluje hypotéza o budoucích důsledcích známé změny a následně se ověřuje. Výsledkem má být zjištění citlivosti konkrétních parametrů ekonomiky na konkrétní jevy a na základě toho předvídat výsledek pro příští podobné situace.

Jedním z předpokládaných vlivů je jedenáctiletý Sluneční cyklus. Vliv na ekonomiku má přicházet na jedné straně přes zemědělství, na druhé straně přes vliv slunečního větru na elektrická zařízení na Zemi. (např. kolapsy rozvodných sítí v Kalifornii, Itálii a Německu během první dekády 21. století)

2.2.4 Umělá periodičita

Ekonomické cykly se však mohou vyskytovat i bez jakýchkoli vnějších vlivů. Pak je periodické kmitání přímo vlastností systému. Používanými způsoby, jak rozkmitat jinak stabilní systém, je buď posílení některého jeho vnitřního stavu kladnou zpětnou vazbou, nebo napojením některé vnitřní veličiny na vnější zdroj.

Na základě takové úvahy pak např. minarchisté odmítají zásahy státu do ekonomiky s tím, že místo aby se tak problém řešil, naopak se ještě zhoršuje. Argumentem je, že to byly právě intervence, které ekonomiku vychýlily, a proto ji další intervence v podobném duchu zpět neuklidní, ale naopak pokříví ještě více. Nastává paradox, kdy stát bere obyvatelům prostředky, aby je mohl utratit; a utrácí je právě na to, že dále pokřívuje hospodářské poměry a tím lidé trpí ještě i podruhé. Kolosálním příkladem byl tzv. New Deal v USA v polovině 20. století, který se nesl v duchu keynesiánské myšlenky, že "národ obohatíme tím, že budeme rozbíjet okna": Nezaměstnaný totiž dostane práci a bude bohatší. A to vše za peníze od občanů, nebo na dluh, a pak tedy opět od obyvatel.

2.2.5 Ohodnocení bohatství

Hospodářské cykly jsou realitou dneška. Ovšem je třeba rozlišovat, která veličina že se vlastně takto mění: Jsou to především dnešní tzv. inflační peníze, jimiž se ohodnocuje

majetek, obzvláště hmotný majetek. I tyto nekryté dluhové peníze jsou totiž zbožím. Peníze mají být především likvidním (tekutým) prostředkem směny jiných hodnot, protože by se už nemanipulovalo až tak snadno. Co se během krizí mění, tedy je hodnota peněz, ale zůstává skryto, nakolik krize ovlivňuje bohatství skryté v ostatním nepeněžním majetku. Na fluktuace bohatství v průběhu hospodářského cyklu totiž lze nahlížet i z pozice statkáře s nulovým bankovním účtem: Toho se potíže peněz, jakožto komodity, netýkají buď vůbec, nebo jen zprostředkovaně skrze změny v jeho příležitostech v okolí. Ovšem majetek v jeho momentálním držení zůstává zvnějšku neovlivněn.

Na základě podobných úvah v posledních letech ve světě sílí názory, abychom se vrátili zpět k opuštěnému zlatému standardu (základní pravidlo v měnovém systému, kde standardním ekonomickým měřítkem je zlato, měna, která je používána jako jednotka zúčtování, je odvozována od ceny zlata, která se v ideálním případě nemění) nebo aby se alespoň navýšilo krytí peněz. To je dnes totiž nulové.

2.3 Současná ekonomická krize

2.3.1 Dopady současné ekonomické krize

Recese zasáhla všechny oblasti světa. Ve vyspělých zemích poklesla ekonomická aktivita, v rozvíjejících se zemích se výrazně zpomalil hospodářský růst. Prudce klesl objem světového obchodu. Akciové trhy zaznamenaly mimořádný propad. Vlády mnoha zemí musely přijmout opatření pro záchranu bankovního sektoru a pro stimulaci ekonomik. Důsledkem těchto finančních „injekcí“ bylo a je zvyšování deficitu veřejných financí a zadluženosti těchto zemí. Dalším problémem je propad HDP, který souvisí s nedostatečnou poptávkou a utlumováním výroby u firem, které se snaží nacházet úsporná řešení. Jak krize zasáhla českou ekonomiku ukázáno v následujících kapitolách.

2.3.2 Dopady ekonomické krize na Českou republiku

Automobilový průmysl

V souvislosti s dopady krize na české hospodářství se nejčastěji mluví o ztrátách automobilového průmyslu, který je tahounem české ekonomiky. Většina automobilek (např. Škoda Auto, Hyundai, Tatra) musela kvůli nízké poptávce propouštět a omezit výrobu, což výrazně poznamenalo i jejich dodavatele, z nichž mnozí museli propouštět, omezit výrobu či ji dočasně zastavit. V prosinci roku 2008 Sdružení automobilového průmyslu (SAP) uvedlo, že automobilky v ČR a jejich dodavatelé do poloviny roku 2009 kvůli krizi propustí více než

13 500 lidí. V posledních letech se díky zvyšující poptávce velké automobilky vracejí k plánovaným objemům výroby.

Sklářský průmysl

Tradiční český obor se již řadu let potýká s poklesem zakázek, levnou zahraniční konkurencí či dopady některých privatizačních a manažerských rozhodnutí. V letech 2008 - 2009 naplno propukly problémy společností ze skupiny Bohemia Crystalex Trading a Porcela Plus; většina firem skupiny skončila v konkurzu a o práci přišlo několik tisíc lidí. Nastalá krize podle odborníků pád těchto skláren pouze uspíšila

Stavebnictví

Stavebnictví je jedním z oborů, o kterém se v souvislosti s krizí často hovoří jako o nejvíce postiženém. Stavebním firmám ubývají hlavně zakázky ze soukromého sektoru, především na výstavbu bytů, ale i komerčních budov.

Textilní průmysl

Dříve silné odvětví české ekonomiky se potýká s krizí a je v útlumu již řadu let, nynější krize problémy některých podniků ještě umocnila. Řada firem byla nucena uzavírat provozovny a propouštět zaměstnance

Měna

Česká koruna během krize výrazně oslabila, 17. února 2009 klesla na nejnižší hodnotu k euru od října 2005, a to až na 29,68 Kč/EUR. V prvních třech čtvrtletích loňského roku přitom koruna takřka neustále posilovala vůči euru i dolaru a lámala rekordy. V červenci 2008 česká měna vůbec poprvé prolomila hranici 15 korun za dolar a 23 korun za euro.

2.4 Nezaměstnanost a její příčiny

Nezaměstnanost je vážným ekonomicko-sociálním problémem moderní doby. Na jedné straně existuje člověk, který chce a může vykonávat danou práci a na straně druhé není nikdo, kdo by ho byl ochoten za danou mzdu zaměstnat. Na pracovním trhu tak vzniká nesoulad mezi nabídkou práce lidí a poptávkou po práci firem. Problém nezaměstnanosti je především problémem individuálním. Nezaměstnaný člověk přichází o výdělek, finančně i sociálně strádá, podstupuje trauma z určité ztráty společenského postavení a v neposlední řadě přichází o kvalifikaci.

V České republice byla jako v jedné z mála zemí, které prošly transformací z centrálně plánované ekonomiky v průběhu 90. let udržena velmi nízká míra registrované nezaměstnanosti. Situace se začala zhoršovat až v roce 1997, kdy prošel český finanční sektor bankovní krizí spojenou se zadrhnutím úvěrové aktivity bank. Finanční a měnová krize

spojená s devalvaci koruny se v následujícím roce přelila do reálné ekonomiky. Proto pozorujeme velmi výrazný nárůst míry nezaměstnanosti koncem devadesátých let.

Od roku 2000 začalo hospodářství již pomalu růst a tento růst pokračoval dalších 8 let. Růst hrubého domácího produktu byl v tomto období velmi výrazný a dosahoval průměrného tempa 4 procent. I v silné konjunktúře zůstala nezaměstnanost na velmi vysokých hodnotách okolo 9 procent. Tento jev lze vysvětlit pouze rozbořením institucionálních pravidel, která v České republice v této době fungovala a fungují dodnes. Mezi nejvýznamnější příčiny nezaměstnanosti patří institut minimální mzdy, nemotivačně nastavený systém sociální podpory občanů, rigidní zákoník práce a vysoké daňové zatížení.

Vysoké zdanění práce snižuje výhodnost ekonomické aktivity. Zvýšená námaha není dostatečně kompenzována odpovídajícím výdělkem. V ekonomice platí příčinný vztah: nízké daňové sazby → hospodářský růst → zaměstnanost a prosperita → vyšší výběr daní → nízké daňové sazby atd. V malé otevřené ekonomice jakou je ta česká to platí dvojnásob.

Dále platí, že země s rozumným daňovým zatížením lákají především kvalifikované (nejproduktivnější) pracovníky do domácí ekonomiky, kde zvyšují výrobu a důchod pro celou společnost. Vzdělaný člověk v ekonomice je snad tou největší pozitivní externalitou - zvyšuje produktivitu, konkurenceschopnost, zaměstnanost a poptávku celé společnosti. Zdá se to jako logický argument, ale podívejme se na zdanění práce v České republice.

Zaměstnanec, který firmu stojí měsíčně 20 100 Kč, je přímo i skrytě zdaněn částkou 7 695 Kč. Znamená to, že jeho míra zdanění práce činí 38 %. A to přitom mluvíme o podprůměrné mzdě. Špičkový pracovník, který vytváří svou produktivitou nová pracovní místa stojí zaměstnavatele například 67 000 Kč, jeho čistá mzda je 36 520 Kč. Jeho zdanění práce tak činí výše 45 %. Takto vypadá přímé daňové zatížení práce dnes - a to nejsou započteny daně ze spotřeby.

Česká republika, stejně jako celá Evropská unie, která je na tom se zdaněním práce podobně, trpí vysokým odlivem kvalifikovaných pracovníků do USA, Švýcarska, Singapuru, Šanghaje, Hongkongu a dalších zemí, či provincií, které nejsou nikoli daňovými ráji, ale pouze ponechávají svým občanům většinu toho, co si vytvoří.

Jednoznačným návodem pro Českou republiku by bylo snížení daňové zátěže práce. Česká ekonomika by se tak vzhledem ke své relativně kvalifikované pracovní síle stala lákavým sídlem pro mnoho světových technologických firem. Zaměstnanost, produkt i daňové inkaso by se razantně zvýšily. Stačí se podívat na příklad Irska, které na konci 80. let

snížilo daně a ze 70 % úrovně průměrného domácího produktu zemí Evropské unie se dostalo až na 140 % v roce 2008.

Nezaměstnanost v České republice a jednotlivých krajích v letech 2008-2011

Tabulka 1: uchazeči o zaměstnání

Kraj	2008	2009	2010	2011
uchazeči o zaměstnání				
celkem	352 250	539 136	561 551	508 451
Hl. m. Praha	17 433	29 865	33 433	32 580
Středočeský	31 220	49 144	54 716	50 594
Jihočeský	17 505	27 530	29 545	26 450
Plzeňský	16 757	26 802	27 267	23 308
Karlovarský	13 437	19 337	19 922	17 447
Ústecký	45 657	59 976	61 947	58 087
Liberecký	16 605	26 273	25 653	23 286
Královéhradecký	14 728	23 373	24 678	22 185
Pardubický	16 998	26 817	27 359	23 631
Kraj Vysočina	17 874	28 566	29 410	25 605
Jihomoravský	43 063	65 944	69 342	62 722
Olomoucký	23 470	41 092	42 117	38 119
Zlínský	20 048	33 836	33 386	29 418
Moravskoslezský	57 455	80 581	82 776	75 019

Tabulka 2: počet volných míst

Kraj	2008	2009	2010	2011
Počet volných míst				
celkem	91 189	30 927	30 803	35 784
Hl. m. Praha	25 002	8 508	5 743	7 465
Středočeský	11 399	3 296	3 599	4 054
Jihočeský	4 188	1 516	1 850	2 073
Plzeňský	7 562	2 078	2 161	2 603
Karlovarský	2 087	830	748	1 088
Ústecký	4 485	1 721	2 238	1 974
Liberecký	2 279	1 201	1 417	1 780
Královéhradecký	4 052	1 333	1 365	1 624
Pardubický	3 654	1 813	2 165	2 609
Kraj Vysočina	2 414	762	916	921
Jihomoravský	8 253	3 040	2 955	2 775
Olomoucký	2 747	821	1 210	1 065
Zlínský	4 272	1 252	1 245	1 590
Moravskoslezský	8 795	2 756	3 191	4 163

Tabulka 3: Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo

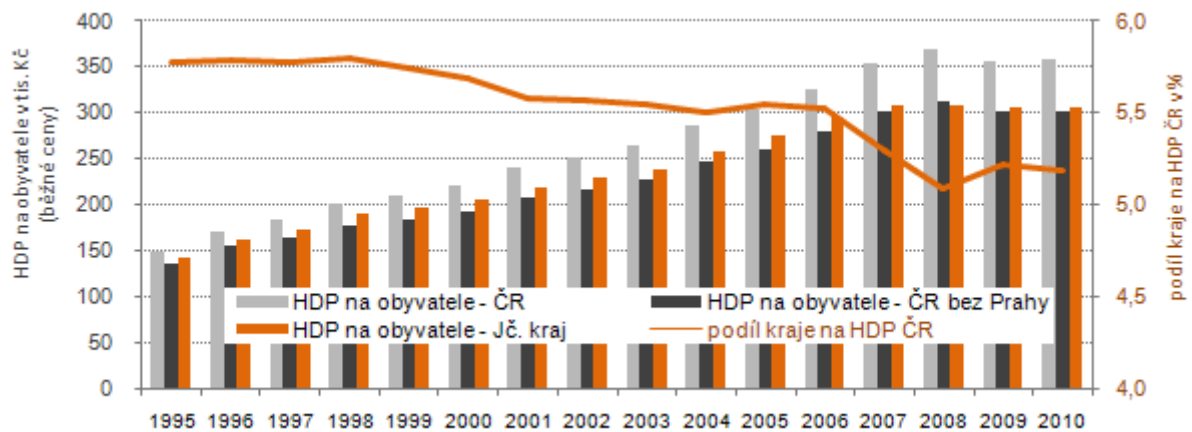
Kraj	2008	2009	2010	2011
počet uchazečů na 1 pracovní místo				
celkem	3,9	17,4	18,2	14,2
Hl. m. Praha	0,7	3,5	5,8	4,4
Středočeský	2,7	14,9	15,2	12,5
Jihočeský	4,2	18,2	16	12,8
Plzeňský	2,2	12,9	12,6	9
Karlovarský	6,4	23,3	26,6	16
Ústecký	10,2	34,8	27,7	29,4
Liberecký	7,3	21,9	18,1	13,1
Královéhradecký	3,6	17,5	18,1	13,7
Pardubický	4,7	14,8	12,6	9,1
Kraj Vysočina	7,4	37,5	32,1	27,8
Jihomoravský	5,2	21,7	23,5	22,6
Olomoucký	8,5	50,1	34,8	35,8
Zlínský	4,7	27	26,8	18,5
Moravskoslezský	6,5	29,2	25,9	18

Z tabulky č. 1, 2, 3 je patrné, že míra nezaměstnanosti v České republice byla nejnižší v roce 2008, tedy krátce před vznikem globální krize. Od začátku roku 2009 se míra nezaměstnanosti začala výrazně zvyšovat a dá se usuzovat, že hlavní příčinou bylo právě působení ekonomické recese, které se projevilo se zpožděním asi dvou čtvrtletí. Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla na konci roku 2010, kdy se blížila k hranici 10 %. Tabulky jsou stažené ze stránek MPSV a upravené.¹

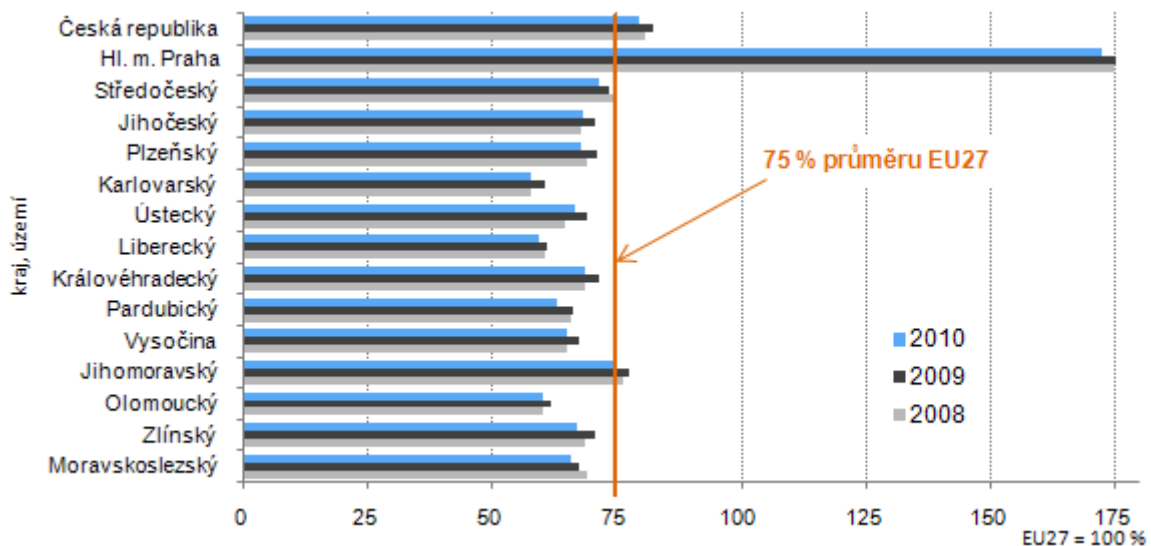
¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2012 [cit. 2012-01-07]. Dostupný z WWW: <>, pozn. graf 1 - 5

Vývoj HDP v Jihočeském kraji a v České republice²

Graf 1: Hrubý domácí produkt v Jihočeském kraji a ČR

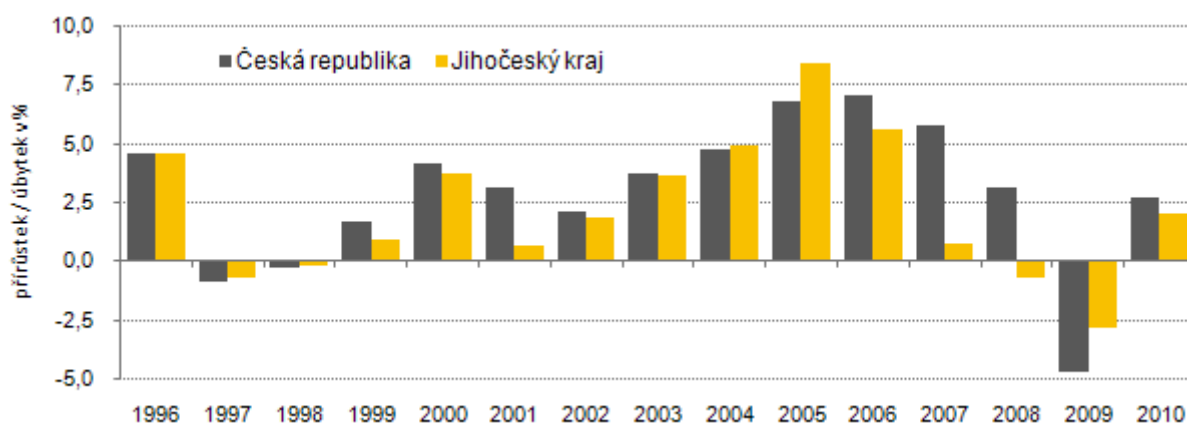

Graf 2: Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPS podle krajů

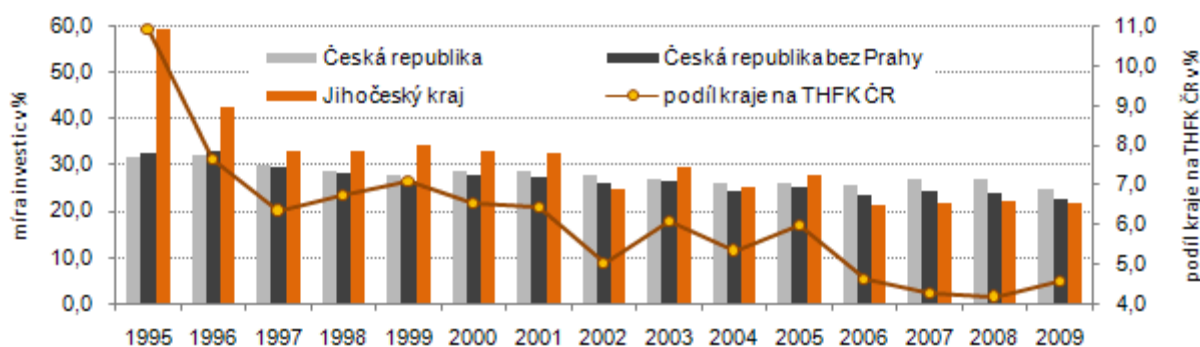

² Český statistický úřad ČESKÉ Budějovice [online]. 2012 [cit. 2012-02-013]. Dostupný z WWW: http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/vyvoj_makroekonomiky_v_jihoceskem_kraji_v_letech_1995_az_2010 >, pozn. graf 1 - 5

Graf 3: Meziroční vývoj hrubého domácího produktu ve stálých cenách v Jihočeském kraji a ČR

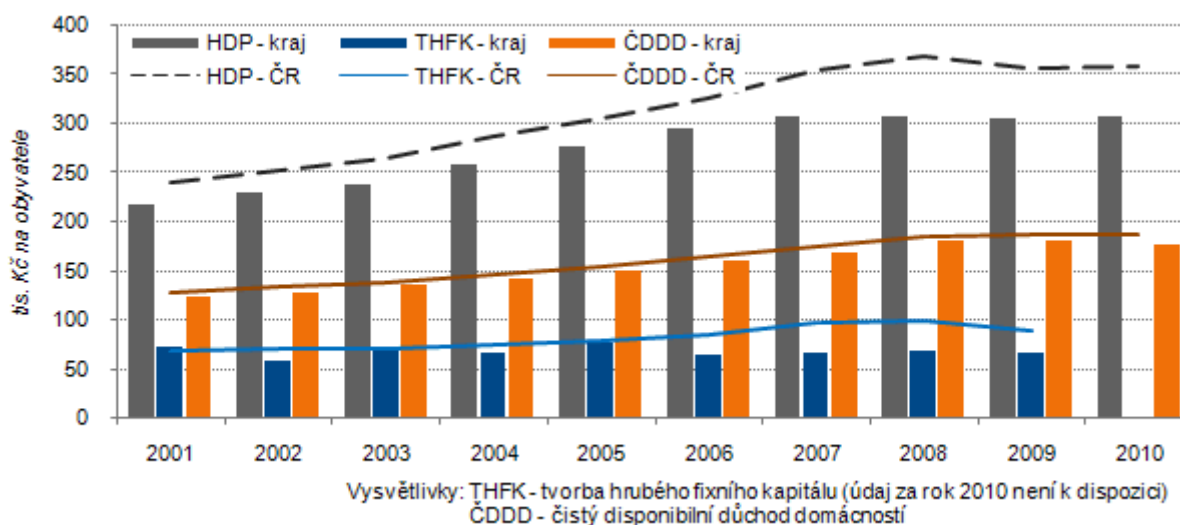

Graf 4: Míra investic^{*)} v Jihočeském kraji a ČR a podíl kraje na tvorbě hrubého fixního kapitálu ČR

^{*)} Míra investic - podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na hrubém domácím produktu

Graf 5: Základní makroekonomické ukazatele na 1 obyvatele v Jihočeském kraji a ČR

Vysvětlivky: THFK - tvorba hrubého fixního kapitálu (údaj za rok 2010 není k dispozici)
 ČDDD - čistý disponibilní důchod domácností

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách stejně jako hrubá přidaná hodnota dlouhodobě rostl s výjimkou roku 2009. Ve srovnání s ČR je růst HDP Jihočeského kraje pozvolnější, což má za následek snížení podílu Jihočeského kraje na tvorbě HDP ČR z 5,8 % v roce 1995 na 5,2 % v roce 2010. Pořadí kraje se však nezměnilo, v kraji se dlouhodobě vytváří šestý nejvyšší objem HDP.

Jiná situace však nastává po přepočtu HDP na obyvatele. Do roku 2000 měl kraj zpravidla čtvrtý nejvyšší HDP na obyvatele, po roce 2000 si pohoršil na obvykle pátý nejvyšší HDP na obyvatele. V roce 2008 vlivem rychlejšího nástupu recese ve srovnání s jinými kraji se propadl na osmou příčku. V roce 2009, kdy se recese projevila ve všech krajích, byl již šestý a v roce 2010 opět pátý.

HDP Jihočeského kraje na obyvatele dosahoval před rokem 2000 zhruba 95 % průměru ČR, po roce 2000 se vztah k průměru zhoršil, v roce 2008 klesl dokonce pod 84 %, v letech 2009 a 2010 je na 86 %. Republikovou hodnotu HDP na obyvatele významně ovlivňuje Hlavní město Praha, která ji jako jediný převyšuje, od roku 2001 dokonce dvojnásobně. Žádný jiný kraj republikovou hodnotu nedosáhl, nejvíc se jí v posledních letech přibližuje Jihomoravský kraj (z 94 %). Abstrahujeme-li od Prahy, pak HDP za mimopražské kraje na obyvatele Jihočeský kraj převýšil vždy s výjimkou roku 2008.

Produktivitu práce z HDP (hrubý domácí produkt na zaměstnaného) má kraj šestou nejvyšší. Zatímco před rokem 2000 dosahoval průměru ČR z 95 i více %, po roce 2000 se jeho vztah k průměru ČR zhoršil, s nástupem recese v roce 2008 klesl na 86 % průměru, v letech 2009-2010 dosáhl průměru z 89 %. Zhoršení ve vztahu k průměru ČR dlouhodobě zaznamenaly i ostatní kraje ČR. Nad republikovým průměrem produktivity práce se trvale udržuje pouze Praha; která díky vyšší dynamice růstu zvyšuje náskok proti průměrné produktivitě. Ve srovnání s průměrem krajů bez Hl. města měl Jihočeský kraj až do roku 2006 produktivitu vyšší. V letech 2007-2010 se jeho produktivita posunula do podprůměrných hodnot.

2.5 Krize firmy

Krizí firmy obvykle rozumíme situace ve firmě, které trvale nebo po delší dobu představují negativní odchylku od normálního stavu. Ve vztahu k firmě se krize vyznačují dvěma znaky, a to:

- **krize závažné:** ohrožující samotnou existenci firmy
- **krize méně závažné:** dlouhodobě ohrožují základní cíle firmy

Krize se může vyvíjet buď pomalu, kdy jde především o zánik trhů, růst nákladů, které není možno převést do tržní ceny, zvýšenou fluktuaci pracovníků, nebo rychle, např. formou náhlé krize, vzniklé bez předchozího signálu (výbuch, povodeň nebo jiná katastrofa, státní zásahy, nařízení, zakazy, masivní výpadky dodávek atd.).

Firma musí být připravena na oba typy krizí. Nejčastěji po managementu firmy chceme, aby uplatnil v krizovém řízení firmy zejména strategii zamezení (pro pomalu vznikající krize), případně strategii zvládnutí krize (pro náhlé krize).

Na zdroje krizí se můžeme dívat z různých pohledů, například zda je zdroj krize uvnitř či vně firmy.

Mezi typické zdroje krize uvnitř firmy patří

- a) materiálová a surovinová krize
- b) krize ve výrobě
- c) finanční krize
- d) personální krize
- e) krize know-how.

Do zdrojů krize vně firmy lze zařadit zejména

- a) odbytové krize v okolí
- b) rychlé a výrazné změny v politice dodavatelů (například nárůst ceny železa v důsledku enormní poptávky po této surovině v celém světě)
- c) legislativu, umožňující nekalou konkurenci na trhu (například prodej plagiátů výrobků firmy)
- d) odcizení, respektive neoprávněné užívání duševního vlastnictví firmy
- e) mechanické uplatňování byrokratických předpisů EU
- f) krizi zákazníka.

Také nelze opomenout dělení krizí podle jejich konkrétního zdroje

- a) přírodní příčiny: bouřky, zemětřesení, vulkanická činnost
- b) technické problémy: porušené přívody energií
- c) lidské poruchy (například komunikační nedorozumění)
- d) manažerské rozhodnutí/nerozhodnutí (problém není závažný, nikdo ho neřeší)

Příznaky krize ve firmě

Asi každý, kdo je v pracovním procesu a nepodniká sám, zažil stav, kdy se firmě nedaří, tedy prochází krizí. Některé firmy se s tím vyrovnají, některé nikoliv a čeká je krach, převzetí, sloučení, zánik. Krize většinou vznikají nenápadně, varovné příznaky blížící se krize mohou někdy trvat i několik let. A i tyto příznaky můžeme rozdělit na příznaky uvnitř firmy a vně firmy.

♦ Mezi vnitřní příznaky lze zařadit například

- nedisciplinovanost a uvolněnost finančního řízení firmy,
- splácení bankovních úvěrů, které jsou preferovány před veškerou ostatní činností,
- pozastavení plateb sociálního a zdravotního pojištění, neplacení daní,
- prodlužování doby splatnosti faktur, upřednostňování některých věřitelů,
- nedostatek materiálu na výrobu,
- výpadky ve výrobě a nekvalitní výroba,
- nákup zastaralé technologie či služeb, drahá výroba ve srovnání s konkurencí
- drahá výroba ve srovnání s konkurencí,
- nedostatek volných finančních prostředků.

♦ Mezi vnější příznaky

- trhy stagnují nebo silně kolísají,
- zesiluje se tlak konkurence, která se neustále zlepšuje,
- obchodování je stále těžší,
- klesá počet stálých zákazníků,
- firma je závislá na několika velkých zákaznících,
- prudce kolísají ceny surovin na trhu,
- výrobky nejsou schopné konkurence,
- negativně se projevují změny kurzu měn.

2.6 Podnik v době krize

Krize podniku je stále častějším jevem v současném podnikání a ohrožuje nejen dosahování podnikových cílů, ale i samotnou existenci podniku. Na vznik krize a k jejímu úspěšnému řešení musí být pracovníci podniků systematicky permanentně a cílevědomě připravováni. Musí se naučit zvládat stres, vytvářet systémy, které signalizují vznik krizových situací a formovat podnikovou kulturu, která působí preventivně proti vzniku některých krizí a pokud krize nastane, tak mobilizuje všechny pracovníky k její zvládnutí.

Jak jsem se již zmínil, podnik se může do krize dostat v důsledku havárie nebo katastrofy a nebo v důsledku nerovnováhy mezi ním a jeho okolím, případně v důsledku dysfunkce mezi jeho vnitřními systémy. Každá z vyjmenovaných událostí nemusí ještě znamenat krizi podniku. Ta nastává tehdy, jestliže prostřednictvím nerovnováhy nebo dysfunkce dochází k ohrožení podnikových cílů nebo dokonce existence podniku.

Wite definuje podnikovou krizi v důsledku havárií a katastrof jako multivalentní rozhodovací situaci, kdy je ohrožena existence podniku při současně omezeném časovém prostoru pro rozhodování. Takové krize obvykle vznikají náhle a neočekávaně při absenci signálů, které by avizovaly jejich vznik. Pokud signály existují, tak se často neberou v úvahu, nebo se zlehčují. Průběh krizí bývá rychlý, při řešení není čas na hledání variant k řešení situace. Krizové řízení směřuje k zabránění ztrát na životech, škod na majetku, ztráty informací, dobrého jména a vztahů k obchodním partnerům.

Druhý typ podnikových krizí, který co do četnosti výskytu převažuje, má pomalejší a více skrytý průběh než se krize dostane do své ničivé fáze. Tou je platební neschopnost podniku, jeho neschopnost dostát závazků vůči dodavatelům, bankám, státu, zaměstnancům, pojišťovnám a dalším partnerům.

Krize podniku a její řešení je aktuálním tématem, kterému se bohužel stále věnuje nedostatečná pozornost. Řešit krizi, až když v podniku negativně působí, nemůže vést k úspěchu, protože v této fázi krize rozsáhle zasáhla podnikový organismus a oslabil jeho zdroje. Jediným řešením je systematická a permanentní příprava a prevence na krize ještě dříve, než nastanou. Nedílnou součástí je zapojení nejen podnikového managementu do těchto aktivit, ale celého podnikového osazenstva. Je potřeba pracovníky podniku na vznik krize a její řešení systematicky a cílevědomě připravovat.

2.7 Krize a stres

Doprovodným jevem při vzniku krize je stres, který se projevuje jak u vedoucích, tak i u řadových pracovníků. Krize má více negativní dopad na pracovníky, když nastává náhle, zvláště pak když přeruší období uspokojení a prosperity. Krize znamená pro každého ohrožení jeho jistot, zájmů a cílů, způsobuje narušení zažitých stereotypů a její řešení vyžaduje odlišné postupy a způsoby jednání.

Na vznik krize reagují jedinci odlišně a u některých dříve suverénních lze identifikovat ztrátu schopnosti dělat racionální rozhodnutí. Někteří z nich jednájí hekticky, nebo jsou naopak apatičtí a odevzdaní. Při zvládnutí krize se projevuje odolnost jedinců vůči

zátěži a jejich zkušenosti, které jsou korigovány jejich momentálním psychickým a fyzickým stavem a procesy, které nemají přímou vazbu na krizovou situaci (např. rodinný život).

Zvýšená odolnost proti stresu se pozitivně odráží především v rychlosti, jak podnik na krizi zareaguje a v adekvátnosti vydaných rozhodnutí směřujících k eliminaci dopadů krize. Čas bývá rozhodujícím faktorem a prioritou je dosažení rychlé akceschopnosti a obrácení negativního vývoje. Důležitými opatřeními směřujícími k přípravě nejen vedoucích pracovníků ke zvládnání stresu a k posílení odolnosti vůči němu a ke zvýšení akceschopnosti a spolupráce v průběhu krizového řízení jsou především:

vlastní přístup pracovníků vůči sobě a jejich odpovědnost, projevující se zejména v dodržování životosprávy, ve zvyšování fyzické kondice a ve vedení zdravého životního stylu zahrnujícího dostatečný prostor pro relaxaci, odstraňování osobních nedostatků, které způsobují pracovní napětí a neefektivní využívání času, aktivní zapojení do outdoor aktivit, kterými se zvyšuje vlastní odolnost vůči stresu a zároveň posiluje sebevědomí a jistota v jednání při zátěžových situacích a týmová spolupráce, zpracovávání krizových scénářů pro potenciální krizové situace, které zvyšují jistotu a jsou důležitou oporou pro nastartování krizového řízení, nácviky a workshopy krizového řízení podle krizových scénářů, vedoucích k posílení koordinace a rychlosti reakce, otevřené diskuse a workshopy k podnikovým problémům a jejich řešení, vzájemná výměna informací a učení se, neformální podnikové akce a vytváření vztahů podporujících vzájemnou spolupráci a informovanost.

Všechno výše uvedené musí směřovat k eliminaci stresu především u vedoucích pracovníků podniku, k provedení potřebných činností adekvátních ke vzniklé situaci v potřebném časovém úseku a pořadí, ke koordinaci a kooperaci pracovníků, kteří se podílejí nejen na krizovém řízení, ale i na realizaci jednotlivých činností.

Stres má v krizovém řízení také pozitivní úlohu. Optimální úroveň hladiny stresu pozitivně ovlivňuje kreativitu, racionální řešení problémů, loajalitu a motivaci pracovníků. Stres směřuje úsilí pracovníků k dosažení vyšší konkurenceschopnosti podniku a k jejich angažovanosti a tím se snižuje možnost vzniku krize. Můžeme tedy říct, že stres je nástrojem krizové prevence. Některé zahraniční podniky uměle a cílevědomě vytvářejí, řídí a udržují určitou hladinu stresu prostřednictvím prezentace krizových situací, do kterých by se podnik mohl dostat. Cílem je zvýšit výkonnost pracovníků a akceptovatelnost změn v podniku. Otázkou je, zda permanentní působení na pracovníky nevytváří u nich rezistenci a tím se snaha podnikového managementu májí účinkem.³

³ ZUZÁK R.: *Krizové řízení podniku (dokud není v krizi)*, Professional Publishing, Praha, 2004 s. 177

Krizové scénáře

Krizové scénáře jsou stručné podnikové dokumenty (někdy pouze jednostránkové), které dávají pracovníkům podniku odpověď na otázky:

- na které krize se podnik může připravit
- jaká je možnost (pravděpodobnost) jejich vzniku
- jaké budou důsledky (nejen pro podnik, ale i pro další zájmové skupiny), pokud krize nastane
- jaký může být její průběh z hlediska času
- jaké má podnik možnosti k provedení opatření, aby eliminoval výskyt krize
- jaké má podnik disponibilní zdroje a možnosti zvládnout krize, pokud vzniknou
- jaký je (konkrétní) postup ke zvládnutí krizové situace
- jak se podnik připraví na zvládnutí konkrétní krizové situace

Cílem krizových scénářů není jen snížení stresu při vzniku krize a nasměrování krizového řízení. Jejich zpracování je nutné nejen v oblasti havárií a katastrof, ale i pro nepředvídané události, jakými jsou problémy u dodavatelů a odběratelů, na významných trzích, důležité legislativní změny apod.

Pokud je jejich zpracování výsledkem zapojení většího počtu pracovníků a jejich vzájemné diskuse, pak dochází k jejich většímu ztotožnění. Krizový scénář se nesmějí stát formálními dokumenty, které se založí, ale materiály, ke kterým je třeba se neustále vracet, vylepšovat je a rozšiřovat na další potenciální krizové situace. Co je však hlavní, je nutné provádět trénink řešení krizových situací, buď ve formě cvičení, nebo workshopů.

2.8 Krize a podniková kultura

Reakce zaměstnanců na vzniklou krizi je částečně ovlivněna podnikovou kulturou, to je souborem norem, hodnot a způsobu myšlení, který je pracovníky všeobecně přijímán, zvládnán a používán. V období krize se zpravidla odhalí, jestli je podniková kultura dostatečně pevná. Změna podnikové kultury vyžaduje zásadní změnu v myšlení pracovníků podniku. Většina lidí je konzervativní a brání se změnám, především v období, kdy se podniku daří dobře. Dokonce někteří jedinci se jim brání i v období akutní krize. Proto je změna podnikové kultury záležitostí několika roků a výsledkem cílevědomé a systematické práce. Cílem formování podnikové kultury je vytvoření klimatu, který motivuje pracovníky k hledání nedostatků a řešení problémů v podniku, u vedoucích pracovníků pak ochotu přijímat podněty

od podřízených pracovníků a akceptovat je a který umožňuje oboustrannou otevřenou hvězdicovou komunikaci.⁴

2.8.1 Systém včasného varování a podněty od pracovníků

Systém včasného varování umožňuje na základě symptomů identifikovat změny uvnitř podniku a v jeho okolí, z kterých hrozí podniku potenciální nebezpečí krize a případně navrhnout způsob jejich odstranění. Je nutné zdůraznit slovo potenciální, protože se může jednat o identifikaci problémů, které zdaleka ne všechny musejí přerůst v krizi. Do tohoto systému je třeba zapojit co nejvíce subjektů, včetně zaměstnanců podniku. Důležitými předpoklady k tomu jsou:

- vytvoření podnikového klimatu, který chápe každého zaměstnance jako důležitou součást podniku
- k tomu podpořit motivační faktory a případně zvnějšku pak systém stimulace pracovníků
- vytvoření jednoduchého systému, který umožňuje zaměstnancům sdělovat své návrhy a podněty na zlepšení a oznamovat nedostatky
- vytvoření systému zpětné vazby, která informuje, co se s návrhem stalo apod

2.8.2 Otevřená komunikace

Podniková kultura, která podporuje loajalitu, kreativitu a vysokou angažovanost pracovníků se vyznačuje otevřenou komunikací, které probíhá obousměrně po vertikále, horizontále i diagonále. Taková komunikace zrychluje řešení problémů, které se v podniku vyskytnou a působí tak preventivně.

Důležité však je, že se otevřená komunikace pozitivně projeví v situaci, kdy ke krizi dojde. Při vzniku krize, má-li být zvládnuta, musí před zaměstnance předstoupit vrcholový vedoucí pracovník a sdělit jim, do jaké situace se podnik dostal, co to bude znamenat pro zaměstnance a co se od nich bude vyžadovat. Do krizového řízení se musí zapojit všichni pracovníci podniku, krize nemůže být zvládnuta jen vrcholovým vedením.

Zaměstnanci tyto informace potřebují znát, nepříjemná pravda je lepší, než nejistota. Pokud nejsou informováni, kolují po podniku jen fámy a výsledkem je velký pokles výkonnosti pracovníků a časové prostoje.

⁴ ZUZÁK R.: *Krizové řízení podniku (dokud není v krizi)*, Professional Publishing, Praha, 2004 s. 183

S informovaností úzce souvisí důvěra ve vedoucí pracovníky. Ta se získává ne sliby, ale především jejich osobními schopnostmi a vlastnostmi. Jestliže důvěra opravdu existuje, projeví se to především v krizové situaci.

3 Malé a střední podnikání

Evropská unie považuje sektor malého a středního podnikání za páteř evropské ekonomiky a hybnou sílu inovací, zaměstnanosti a sociální integrace. Česká republika se již stala zemí, ve které má další charakter vývoje sektoru malého a středního podnikání, vzhledem k jeho významu v ekonomice, podstatný dopad na celkový ekonomický a tím i sociální vývoj země a jednotlivých jejích regionů.

Zákon č. 47/2002 o podpoře malého a středního podnikání upravuje systém a nástroje státní podpory MSP (mimo zemědělskou a lesnickou prvovýrobu) a definuje formy (návrtná finanční výpomoc, dotace, finanční příspěvek, záruka, úvěr se sníženou úrokovou sazbou) a oblasti podpory (mj. projekty zaměřené na investice, hospodářské a technické poradenství, získávání informací o podnikání, projekty výzkumu a vývoje, nová pracovní místa, účast na veletrzích).

Malé a střední podniky je kategorie podniků s nízkým počtem zaměstnanců, kdy jednotlivé státy a instituce používají pro definici této kategorie různá kritéria – například Evropská unie za hranici považuje 250 zaměstnanců, zatímco ve Spojených státech je hranicí 500 zaměstnanců.

V rámci Národního programu přípravy ČR na členství v EU z roku 1999 se Česká republika zavázala ke sjednocení vymezení pojmu MSP nejpozději ke dni vstupu ČR do EU. Toto vymezení je charakterizováno 3 základními kritérii:

- počet zaměstnanců
- ekonomická nezávislost
- celkový obrat firmy, případně hodnota aktiv

V tomto duchu byl v ČR v roce 2002 přijat zákon č. 47/2002 Sb. O podpoře malého a středního podnikání, který jasně vymezuje pojem malého a středního podnikatele a sjednocuje tuto terminologii s normami platnými v Evropské unii (v novelizovaném znění platném od 15.1.2005).

Dle tohoto zákona je vymezen:

- **střední podnikatel**, který zaměstnává méně než 250 zaměstnanců, jeho aktiva nepřesahují ekvivalent částky 43 mil. EUR, nebo má čistý obrat za poslední

uzavřené účetní období nepřesahující korunový ekvivalent 50 mil EUR a je nezávislý

- **malý podnikatel**, který zaměstnává méně než 50 zaměstnanců, jeho aktiva nebo čistý obrat za poslední uzavřené účetní období nepřesahují korunový ekvivalent 10 mil. EUR a je nezávislý
- **drobný podnikatel**, který zaměstnává méně než 10 zaměstnanců, jeho aktiva nebo čistý obrat za poslední uzavřené účetní období nepřesahují korunový ekvivalent 2 mil. EUR a je nezávislý, tedy samostatný

3.1 Kritérium nezávislosti

Toto kritérium definuje nezávislý podnik jako podnik, který nemá žádná majetková ani hlasovací práva v jiných podnicích, nebo vlastní méně než 25 % základního kapitálu či hlasovacích práv v jednom nebo několika jiných podnicích, nebo jiné podniky vlastní méně než 25 % základního kapitálu popřípadě hlasovacích práv v podniku. Výjimku tvoří veřejné investiční společnosti, univerzity a výzkumná centra, institucionální investoři a samostatné místní orgány pokud v podniku vlastní méně než 50% podíl.

Tabulka 4: kategorie podniků⁵

Kategorie podniku	Počet zaměstnanců: Roční pracovní jednotka	Roční obrat	nebo	Roční bilanční suma
střední	< 250	< 50 mil. €	nebo	< 43 mil. €
malý	< 50	< 10 mil. €	nebo	< 10 mil. €
mikropodnik	< 10	< 2 mil. €	nebo	< 2 mil. €

3.2 Výhody malých a středních podniků

Jednou z hlavních konkurenčních výhod malých a středních podniků je bezesporu pružnost, díky níž jsou malé a střední podniky vůči nadnárodním a velkým korporacím schopny rychleji reagovat na změny na trhu.

Také přímý kontakt s vedením podniku přináší vztah důvěry na základě poznání osobních problémů pracovníků. Ztrácí se anonymita a pracovníci více pocítují důležitost svých pracovních výkonů. Řada pracovníků je připravena vyměnit vysoké příjmy a komfortní pracovní prostředí za větší flexibilitu v zaměstnání a uspokojení z práce, z atmosféry malých skupin. Z aplikace nových trendů v této oblasti profituje jak podnik, tak i jeho zaměstnanci. Když se aktivizuje dříve nevyužitý myšlenkový potenciál většiny pracovníků, v týmech vznikají synergické efekty, řízení se zkvalitňuje, zrychluje a zlevňuje. A co je hlavní, lidé, kteří byli dosud v práci víceméně nevolníky, vykonavateli příkazů pod kontrolou, nacházejí

⁵ Wikipedia [online] [cit. 2011-10-04]. Dostupný z WWW:

< http://cs.wikipedia.org/wiki/Mal%C3%A9_a_st%C5%99edn%C3%AD_podniky >

nyní i zde svou tvůrčí životní náplň. Nemalou výhodou malých podniků je jednoduchá a přehledná organizační struktura, umožňující přímé vedení a kontrolu. Další výhodou je také centralizace řídicích rozhodnutí v rukou podnikatele. To umožňuje rychlost reagování, podporuje podnikavost i vysokou flexibilitu řízení podniku, méně vnitropodnikových zájmových skupin a jejich nižší vliv. Mají tedy náskok v implementaci nových přístupů managementu před velkými podniky, kde mohou být nové trendy aplikačně bolestivé. Dochází k reintegraci činností v tradiční podnikové horizontále i vertikále, bourají se obsahové i fyzické zdi mezi různými podnikovými útvary a řídicí pyramida se výrazně zplošťuje, přenosem mnoha řídicích funkcí na výkonné pracovníky. Základními jednotkami organizace se stávají sebeřídící, multifunkční procesní týmy. Každý se podílí na vzdělávání, zlepšování, rozhodování a různými formami i na výsledcích organizace.

Hlavní výhody malých a středních podniků:

- pružné reagování na změny
- inovativnost
- vytváření nových pracovních příležitostí
- odolnost proti hospodářské recesi
- rychlost přijímání podnikatelských rozhodnutí

3.3 Nevýhody malých a středních podniků

Mezi hlavní nevýhody MSP jistě patří omezené možnosti zaměstnávání odborníků ve správě a řídicích činnostech, vyšší intenzita práce a méně příznivé pracovní podmínky, omezené možnosti získávání výhod z rozsahu produkce, omezené prostředky na propagaci a reklamu.

Rozhodně nemohu opomenout problémy personálního charakteru, kdy například ředitel útvaru musí být kvalifikován po stránce marketingové i obchodní, na ostatní obchodníky jsou kladeny větší nároky a ve prospěch čistého obchodu často dochází k potlačení marketingových aktivit.

Nelze opomenout ani oblast financování, kdy nevýhody v této oblasti plynou především z menších možností přístupu k finančním zdrojům a to především u individuálních podnikatelů. Hlavním zdrojem financování je samofinancování. Jinou možností jsou podíly dalších podílníků – zde ovšem hrozí omezení práva samorozhodování podnikatele. Nejdůležitějším zdrojem cizího kapitálu jsou bankovní úvěr a dodavatelský úvěr. Relativně vyšší výlohy na nižší objem úvěru i vyšší riziko půjčovatele nečiní malé podniky preferovanými klienty bankovních domů. Další nevýhodou ve finanční oblasti je fakt, že malé

a střední podniky nemají obvykle vysoký stav nehmotného a hmotného majetku, aby odpisy vytvářely dostatečný prostor pro kontinuální reinvestování. Řešením může být dodavatelský či odběratelský úvěr, který se ovšem malým a středním podnikům hůře prosazuje.

3.4 Význam malých a středních podniků

Politika MSP se zaměřuje na 5 hlavních okruhů: podpora podnikání, usnadnění vstupu na trhy, snížení byrokracie, zlepšení růstového potenciálu a konkurenceschopnosti, opatření na posílení konzultace a dialogu s organizacemi zastupujícími zájmy SME a s investory.

MSP zaměstnávají zhruba dvě třetiny zaměstnanců a vytvářejí více jak polovinu přidané hodnoty. Velké rozdíly jsou mezi jednotlivými státy. Například v Itálii zaměstnávají mikropodniky téměř polovinu zaměstnanců, ale ve Velké Británii a na Slovensku zhruba polovina zaměstnanců pracuje pro velké podniky. Nemalé rozdíly lze sledovat i mezi jednotlivými odvětvovými kategoriemi. V kategoriích výroba transportních prostředků a zařízení a výroba a rozvod elektřiny, plynu a tepelné energie zaměstnávají velké podniky téměř 80 % zaměstnanců (mikropodniky zhruba 3%), ale v kategoriích maloobchod a ubytování a stravování je vytvořeno skoro 50 % pracovních pozic v mikropodnicích (velké podniky 35 %, respektive 18 %).

Nezanedbatelným významem MSP je, že dávají šanci k svobodnému uplatnění občanů. Malí a střední podnikatelé nemohou na sebe strhnout moc, nemohou dosáhnout monopolního postavení. Lidé se v těchto firmách učí přežít a učí se zodpovědnosti, protože jakýkoliv omyl pro ně znamená pád a vlastní ztrátu. Důsledky neúspěchu nese podnikatel osobně. Pro malé a střední podniky není typické, aby byly vlastněny zahraničními subjekty. MSP reprezentují místní kapitál, efekty z podnikání zůstávají v daném regionu, popř. státě. Obvyklá cesta, jak ekonomicky oživit region, vede přes podporu malých a středních firem v dané oblasti. Podnikatel v regionu zpravidla bydlí. Vedle toho, že poskytuje danému regionu zaměstnanost a ekonomické přínosy, není výjimečné, že se stává sponzorem různých charitativních a dalších akcí. Tito podnikatelé jsou mnohem méně anonymní, jejich okolí je zná a jejich činy jsou tak pod veřejnou kontrolou. S prohlubujícími se globalizačními tendencemi, kdy dochází k nástupu multinárodních korporací a řetězců, působí MSP proti posilování monopolních tendencí. Navíc se mohou angažovat v okrajových oblastech trhu, které nejsou pro větší podniky zajímavé.

3.5 Podpora podnikání

České podnikatelské prostředí se zapojuje do spolupráce s EU po podpisu Evropské dohody ČR s ES. V ní se stanovily jednotlivé oblasti jako například energetika, telekomunikace, školství ale i MSP, jež mají být postupně sbližovány. Zároveň začalo fungovat několik programů, které podporovaly změny našich institucí a firem. Známy je program Phare, který je v současné době zaměřen na podporu vzniku nových pracovních příležitostí a na vzdělávání. Tyto podprogramy se nazývají Palmif a Leonardo da Vinci.

EU vyhláší tzv. Víceleté programy podpory podnikání, podle nichž vzniká síť odborných center jako např. podnikatelská inovační centra známá svými podnikatelskými inkubátory (tj. místem, které vede podnikatele v nejtěžších počátečních okamžicích, vytváří mu podmínky než je schopen podnikat samostatně (např. snížení nájmu, daňové poradenství, atd.) Zvláštní kapitolu podpor tvoří programy podpory vědy a výzkumu, v nich je ČR aktivně zapojena od roku 1999. Stejně důležité jako mít informace o struktuře podpůrných programů je uvědomit si jejich filosofii. Jde o podpůrné projekty, nikoliv projekty schopné bezezbytku financovat podnikatelův záměr. Převážná část podpor je určena právě malým a středním podnikům. Cílem u podnikatelů je vytvořit podmínky pro transfer technologií, přístup na další trhy apod. České vlada vyhláší také programy, které využívají firmy v nesnázích a finance tedy neslouží k rozvoji firem, ale k jejich záchraně. Často jsou více podporovány problémové regiony a to především formou dotací na úroky z úvěrů.

Informační místa pro podnikatele (InMP)

Na území České republiky je do projektu Informační místa pro podnikatele zahrnuto téměř 170 regionálních kanceláří Hospodářské komory ČR, kde podnikatelé mohou formou veřejné služby získat informace potřebné pro svoji činnost.

Podpora podnikání v Jihočeském kraji

Finanční zdroje z EU 2007–2013

- Regionální operační program Jihozápad
- aktuální výzvy ROP Jihozápad
- OP Přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko
- OP Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko
- OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
- Granty a příspěvky Jihočeského kraje

3.6 Formy podnikání MSP

Podnikem se rozumí každý subjekt vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na jeho právní formu. K těmto subjektům patří zejména osoby samostatně výdělečně činné, rodinné podniky vykonávající řemeslné či jiné činnosti a obchodní společnosti nebo sdružení, která běžně vykonávají hospodářskou činnost.

Každá právní forma podnikání má své výhody i nevýhody. Při rozhodování o nejvhodnější formě podnikání musí podnikatel přihlížet k ekonomickému záměru, způsobu a velikosti ručení a možnostem vložení kapitálu.

Komise Evropského společenství se usnesla na Doporučení Komise 2003/361/ES ze dne 6. května 2003 o definici mikropodniků, malých a středních podniků. Tato definice přinesla oproti předešlému Doporučení zpřesnění v oblasti počítání počtu zaměstnanců (avšak nezměnily se hranice počtu zaměstnanců) a především v kritériu nezávislosti. Dále přináší nová definice významné navýšení maximálních limitů pro obrat podniku a bilanční sumu.

Nejběžnější právní formy:

- živnost,
- komanditní společnost,
- veřejná obchodní společnost,
- společnost s ručením omezeným,
- akciová společnost,
- družstvo,
- tiché společenství,
- účelové sdružení fyzických nebo právnických osob podnikajících dle občanského zákoníku.

Kromě samostatných právních forem se MSP mohou i sdružovat do podnikatelských sítí. Získávají tak díky tomu konkurenční výhodu oproti firmám nespolupracujícím s podnikatelskou sítí.

3.7 Podnikatelské sítě malých a středních firem

Sítě představují dlouhodobé, cílevědomé dohody mezi vzájemně spjatými organizacemi, které jim umožňují získat a udržet si konkurenční výhody ve vztahu k firmám, které do sítě nepatří. Zodpovědnost se rozděluje mezi všechny články. Vedoucí firma

koordinuje běžnou činnost a plány, které jsou obsaženy v dohodě firem, a zároveň zabezpečuje výměnu informací.

Do určité míry se tak daří propojit dvě opačné zásady:

- **konkurenci:** tzn. souběžnou snahu subjektů na trhu určitého druhu zboží nebo služeb, jejichž cílem je dosažení určitých výhod před ostatními v oblasti hospodářských užitků, popř. výsledků, a jež vzájemně ovlivňuje jejich hospodářskou činnost
- **kooperaci:** neboli spolupráci tzn. společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí (opak konkurence).

Síťové dohody umožňují dosahovat řadu výhod, jako je snižování nákladů při uzavírání transakcí, snižování výrobních nákladů, rozšiřování přístupu k moderním technologiím a informacím.

Vždy se musí jednat o sloučení činností dvou nebo více osob, popřípadě systémů takovým způsobem, aby činnost a její výsledky byly k užitku všem těmto zúčastněným osobám, popřípadě systémům. Jednoduše řečeno - kooperace znamená skutečné partnerství.

Velkou výhodou malých firem je vysoká flexibilita při zavádění novinek a inovací, ale na druhé straně jsou více náchylné ke změnám vnějšího prostředí, kam můžeme zařadit inflaci, změnu cen surovin a energií. Snaha využít výhody malých firem a omezit možná rizika tak vede ke sdružování firem do podnikatelských sítí.

Malé a střední podniky, ať již působící samostatně nebo v rámci podnikatelské sítě, jsou schopné rychleji reagovat na změny a nečekané situace na trhu než velké podniky, ale právě kvůli jejich velikosti a dostupným zdrojům pro ně může být příchod ekonomické krize nepřekonatelnou překážkou.

4 Jihočeský kraj - popis

4.1 Charakteristika

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti.

Podstatnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Německem (v celkové délce 323 km), dále sousedí s kraji Plzeňským, Středočeským, krajem Vysočina a Jihomoravským krajem. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní přeshraniční spolupráce ve výrobní oblasti i v oblasti služeb spolu s rozvojem cestovního ruchu, kde je využívána celková atraktivita kraje s méně narušenou přírodou a množstvím kulturních památek.

Rozlohou 10 057 km² představuje kraj 12,8 % z celé České republiky. Z tohoto území zaujímají více než třetinu lesy, 4 % pokrývají vodní plochy. Převážná část území leží v nadmořské výšce 400 - 600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je šumavský vrchol Plechý (1 378 m), naopak nejnižším místem (330 m) hladina Orlické přehrady v okrese Písek.

V Jihočeském kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je od 1. 1. 2007 plně skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Jihočeský kraj je krajem s nejmenší hustotou zalidnění z celé České republiky. Koncem roku 2008 v kraji žilo více než 636 tis. obyvatel, tedy 63,3 obyvatel na 1 km². Z jeho 7 okresů má největší hustotu obyvatelstva okres České Budějovice, kde žije téměř 30 % obyvatel kraje. Je to dáno především soustředěním do samotného města České Budějovice, v němž bydlí 94,9 tis. osob. Dalšími velkými městy jsou Tábor (35,6 tis. obyvatel), Písek (30,0 tis. obyvatel), Strakonice (23,3 tis. obyvatel) a Jindřichův Hradec (22,5 tis. obyvatel). V těchto 5 městech žije třetina Jihočechů. Celkem je v kraji v současné době 623 samosprávných obcí (53 z nich má statut města) s téměř 2 tisíci částmi obcí. Podíl městského obyvatelstva dosáhl k 31. 12. 2008 celkem 64,8 %.⁶

⁶ Český statistický úřad ČB [online]. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW:

< http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje >

4.2 Zaměstnanost

V zemědělství převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a píce, významná je též produkce brambor. V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a prasat. Celkově se zde vytváří zhruba 11 % zemědělské produkce celé republiky. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. Celková plocha rybníků, v nichž se chovají ryby, se pohybuje kolem 25 000 ha. Vytváří se v nich polovina produkce ryb České republiky, významný je také podíl v chovu vodní drůbeže (kachen a hus). Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci, výraznější podíl průmyslu je rovněž v okresech Tábor a Strakonice. V České republice však kraj nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti, podíl na tržbách průmyslových podniků ČR v roce 2008 činil 4,6 %. Z odvětvového hlediska převažuje zpracovatelský průmysl (výroba potravin a nápojů) a výroba dopravních prostředků a zařízení. Stavební podniky v kraji zajišťují především práce na nové výstavbě, modernizaci a rekonstrukci v rámci Jihočeského kraje (na produkci v ČR se podílely 4,4 %).

Podle výběrových šetření pracovních sil je v hospodářství kraje zaměstnáno celkem zhruba 300 tis. osob, toho téměř třetina v průmyslu, 13 % v obchodu a opravách spotřebního zboží, 10 % ve stavebnictví. Průměrná hrubá měsíční mzda v roce 2008 dosáhla 20 389 Kč (na fyzickou osobu, zaměstnanci podniků se sídlem v kraji, bez podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců), za celorepublikovým průměrem však zaostala o 3 153 Kč (toto zaostávání je do určité míry dáno strukturou hospodářství kraje).

Ve statistickém registru ekonomických subjektů bylo koncem roku 2008 registrováno 151 989 podniků, organizací a podnikatelů. Jeho největší část tvořili podnikatelé - fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona (více než 106,6 tis. subjektů) a samostatně hospodařící rolníci a zemědělští podnikatelé (8,3 tis. subjektů).⁷

4.3 Hospodářská komora

Hospodářská komora je samosprávnou organizací zastupující podnikatelskou veřejnost v České republice a prosazující její zájmy. Byla založena zákonem č. 301/1992 Sb. a od roku 2004 je povinným připomínkovým místem při přípravě podnikatelské legislativy. Je tvořena dvěma složkami (regionální a oborovou), v regionech ji zastupuje 14 krajských hospodářských komor a dále okresní a regionální komory v 62 městech a obcích ČR.

⁷ Český statistický úřad ČB [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupný z WWW:

< http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_kraje >

V oblasti zemědělství působí Agrární komora České republiky, která byla založena stejným zákonem jako HKČR a vyvíjí podobnou činnost.

Hlavním posláním Jihočeské hospodářské komory je podpora rozvoje podnikatelského prostředí a prosazování zájmů podnikatelů. Má své nezastupitelné místo v oblasti shromažďování a poskytování informací pro podnikatele a v oblasti vytváření neformálních obchodních kontaktů.

Jihočeská hospodářská komora vznikla fúzí fungujících hospodářských komor v okresech České Budějovice, Český Krumlov, Strakonice a Tábor k 1.1.2001. V roce 2001 byly založeny oblastní kanceláře v Jindřichově Hradci, Písku a Prachaticích a v roce 2002 oblastní kanceláře v Milevsku a Třeboni. JHK není rozdělena pouze regionálně, ale také oborově. V současné době fungují také oborová sdružení při JHK, a to sdružení stavebnictví a územního rozvoje, sdružení cestovního ruchu, sdružení dopravy a sdružení reality.⁸

Mezi hlavní oblasti činnosti HK patří:

- šíření znalostí a informací o hospodářství, ekonomických podmínkách a právních předpisech, týkajících se podnikatelských aktivit a hospodářských styků se zahraničím
- poradenské a konzultační služby v otázkách spojených s podnikatelskou činností
- vzdělávací činnost
- spolupráce s orgány státní správy a místních samospráv
- propagace a šíření informací o podnikatelské činnosti svých členů
- zřizování zařízení s institucemi na podporu rozvoje podnikání a vzdělanosti, profesního vzdělávání a rekvalifikace
- účast na řešení problémů zaměstnanosti a na odborné přípravě k výkonu povolání, podpora školských zařízení zřízených k tomuto účelu

4.4 Ekonomické subjekty

Při výběru ekonomických subjektů byl položen důraz na kategorii malých a středních podniků (MSP) s počtem zaměstnanců od 6 do 249, které tvoří většinu regionálních subjektů.

⁸ *Hospodářská komora* [online]. 2009 [cit. 2012-03-08]. Dostupný z WWW:

<http://www.komora.cz/hospodarska-komora-ceske-republiky/o-nas-5/hospodarska-komora-ceske-republiky-hk-cr/hospodarska-komora-ceske-republiky-2/>

Tato kategorie podniků je v moderních ekonomikách díky své adaptabilitě a dynamice považována za motor podnikání.

Zdrojem databáze ekonomických subjektů je Registr ekonomických subjektů (RES) Českého statistického úřadu bylo koncem roku 2008 registrováno 151 989 podniků, organizací a podnikatelů, které jsou dále rozděleny do 3 tabulek. Z tabulek byly vyloučeny podniky s vyšším počtem zaměstnanců, nehodící se právní formy a převažující činnosti podnikání. Následně přikládám 3 tabulky platné k 31. 12. 2010.

Tabulka 5: ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců⁹

Velikostní kategorie (podle počtu zaměstnanců)	Kraj celkem
Kraj celkem	155 762
v tom:	
neuveдено	86 860
bez zaměstnanců	53 247
1–5	10 609
6–9	1 606
10–19	1 486
20–24	365
25–49	813
50–99	447
100–199	182
200–249	34

⁹ Český statistický úřad ČB [online]. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.cbudejovice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BD003A35D7/\\$File/w-31130211q1s10.pdf](http://www.cbudejovice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BD003A35D7/$File/w-31130211q1s10.pdf)>

Tabulka 6: ekonomické subjekty podle převažující činnosti¹⁰

Převažující činnost (sekce, oddíl)	Kraj celkem
Celkem	155 762
v tom:	
Zemědělství, lesnictví a rybářství	10 206
Průmysl celkem	19 970
Stavebnictví	20 905
Velkoobchod, maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	33 985
Doprava a skladování	3 868
Ubytování, stravování a pohostinství	10 932
Činnosti v oblasti nemovitostí	6 846
Ostatní činnosti	10 751
Bez uvedení činnosti	3 090

Tabulka 7: ekonomické subjekty podle vybraných právních forem¹¹

Právní forma	Kraj celkem
Celkem	155 762
v tom:	
101 Fyz. osoba pod.dle živ.zák.nez. v obch. rejstř.	111 652
102 Fyz. osoba pod.dle živ.zák.zap. v obch. rejstř.	568
105 Fyz. osoba ostatní nezaps. v obchod. rejstř.	7 422
107 Zem. podnik - fyz. os. nez. v obchod. rejstř.	3 833
108 Zem. podnik - fyz. os. zaps. v obchod. rejstř.	1
111 Veřejná obchodní společnost	459
112 Společnost s ručením omezeným	12 681
113 Společnost komanditní	47
205 Družstvo	691
421 Zahraniční osoba	4 088
705 Podnik nebo hosp. zařízení sdružení	3

5 Dotazníkové šetření

Pro sběr primárních dat byla vybrána metoda dotazníkového šetření, jejímž cílem bylo zjistit, jestli a v jaké míře měla hospodářská krize vliv na malé a střední podniky v Jihočeském kraji. V dotazníku bylo 11 otázek a z toho pouze jedna otevřená. Sběr dat

¹⁰ Český statistický úřad ČB [online]. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: < [http://www.cbudejovice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BD003A35D6/\\$File/w-31130211q1s9.pdf](http://www.cbudejovice.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BD003A35D6/$File/w-31130211q1s9.pdf) >

¹¹ Český statistický úřad ČB [online]. 2012 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: < [http://www.hrdeckralove.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/t/E5003EAF17/\\$File/31130209q1r8.pdf](http://www.hrdeckralove.czso.cz/xc/edicniplan.nsf/t/E5003EAF17/$File/31130209q1r8.pdf) >

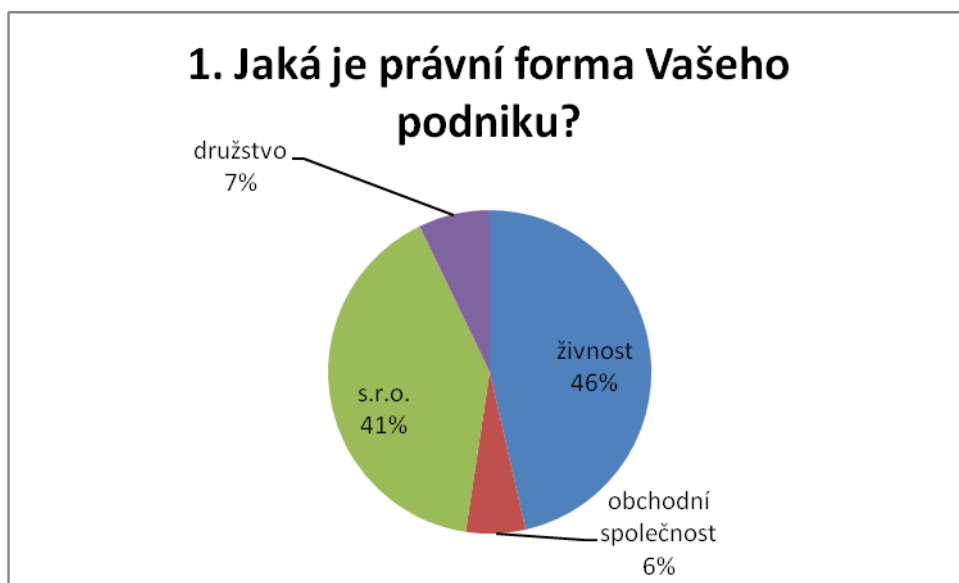
probíhal od do . E-mailem bylo odesláno 120 dotazníků náhodně vybraným podnikům z databáze registru ekonomických subjektů (RES) Českého statistického úřadu. Z celkových 120 odeslaných dotazníků byla návratnost 70% (tj. 84). Otázky byly zpracovány a vyhodnoceny v programu MS Office Excel 2007.

5.1 Interpretace výsledků

Následně přikládám vyhodnocení dotazníkového šetření, které sou doplněny grafy a slovním komentářem. Hodnoty grafu jsou uvedené v procentech.

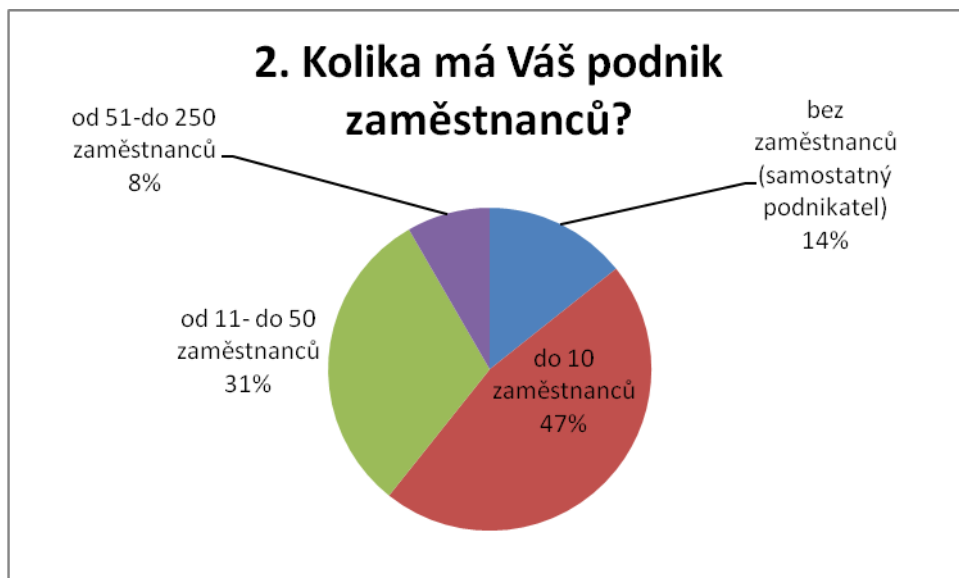
Otázka č. 1 byla zaměřena na právní formu podnikání respondenta. Na výběr jsem nabídl 4 možnosti a to živnost, obchodní společnost, s.r.o. a družstvo. Jiné možnosti jsem neuváděl, protože jiné právní formy by se nehodily k výsledkům šetření. Z grafu je patrné že převažuje počet odpovědí živnost a na druhém místě s.r.o.

Dotazník graf 1: 1. otázka

Otázka č. 2 se týkala počtu zaměstnanců. Na výběr byly opět 4 možnosti bez zaměstnanců, do 10 zaměstnanců, 11 – 50 zaměstnanců, 51 – 250 zaměstnanců. Nejpočetnějších odpovědí byla možnost do 10 zaměstnanců a to skoro polovina odpovědí (47%)

dotazník graf 2: 2. otázka

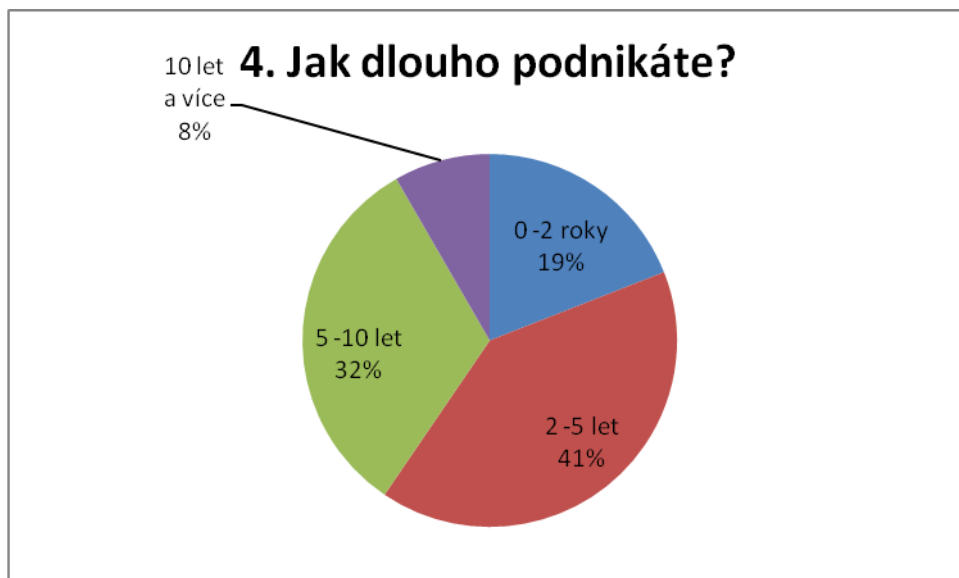
Otázka č. 3 byla zaměřená na oblast podnikatelské činnosti. Otázka byla také výběrová a z 5 možností jsem dal na výběr 4 nejběžnější průmysl, zemědělství, stavebnictví, ubytování a pohostinství a jako poslední možnost sem poskytl jiné v případě, že se nabízená možnost nehodila.

Dotazník graf 3: 3. otázka

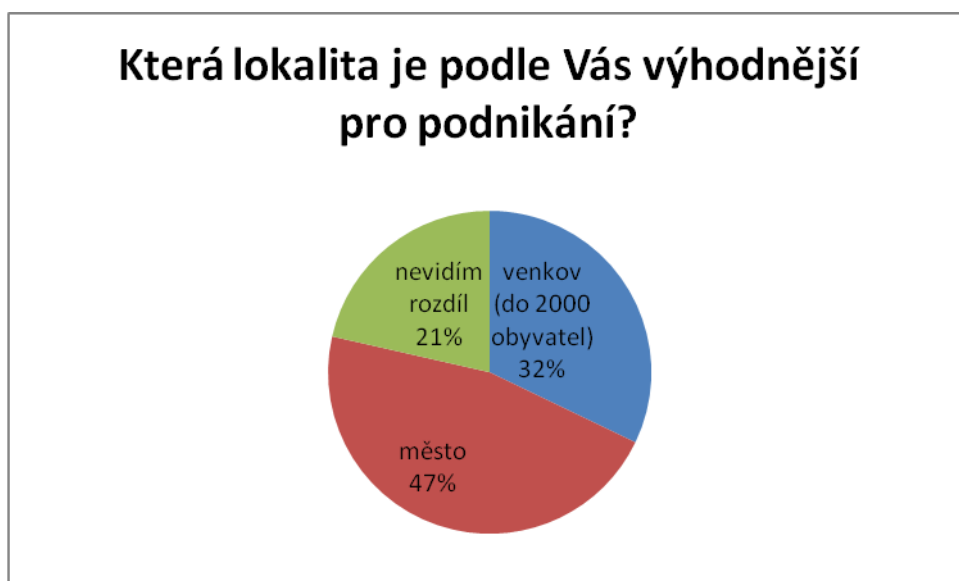
Otázka č. 4 se zaměřila na délku trvání podnikání respondentů. Pro větší přesnost výsledků dotazování měli na výběr ze 4 možností v rozmezí let délky jejich podnikání. Největší skupina podnikatelů podniká od 2 do 5 let (41%).

Dotazník graf 4: 4. otázka

Otázka č. 5 zde jsem se ptal, zda podnikatelé shledávají výhody v podnikání na venkově nebo ve městě. Z přiloženého grafu vyplývá, že většina respondentů si myslí že je výhodnější podnikat ve městech.

Dotazník graf 5: 5. otázka

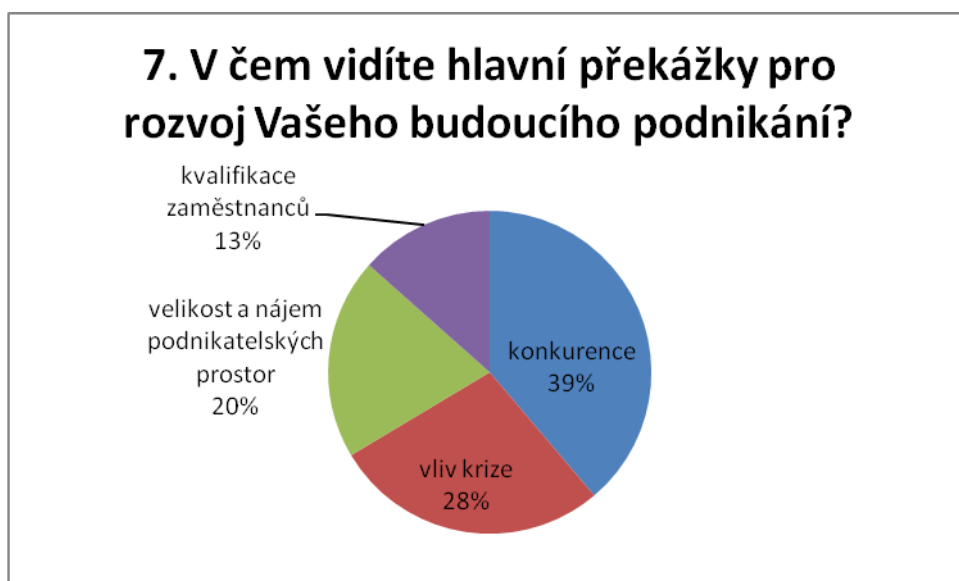
Otázka č. 6 řešila, jak podnikatelé vidí podnikatelské prostředí v Jihočeském kraji. Mohli zvolit jednu ze 4 možností od velmi dobré až po velmi špatné. Z uvedených možností převažovaly dvě - dobré (31%) a špatné (43%). Z celkového hlediska však vyplývá, že pro dotazované je podnikatelské prostředí v jihočeském kraji celkově dobré a to z 61%.

Dotazník graf 6: 6. otázka

Otázka č. 7 je první otázkou, kde respondenti mohli vybírat z více možností. Bylo zde dotazováno, jaké jsou pro podnikatele hlavní překážky pro budoucnost jejich činnosti. Jako největší problém se zde ukázal vliv konkurence (39%) a na druhém místě vlivem krize (28%).

Dotazník graf 7: 7. otázka

Otázka č. 8 se zabývala vlivem krize na podnikatelskou činnost, zde dotazovaní vybírali jednu ze 4 možností. Z grafu je patrné, že hospodářská krize měla vliv jen z části a to pro 44% dotazovaných. Dále je zajímavé, že pro 13% měla hospodářská krize pozitivní vliv a 29% respondentů vliv krize ani nezaznamenali.

Dotazník graf 8: 8. otázka

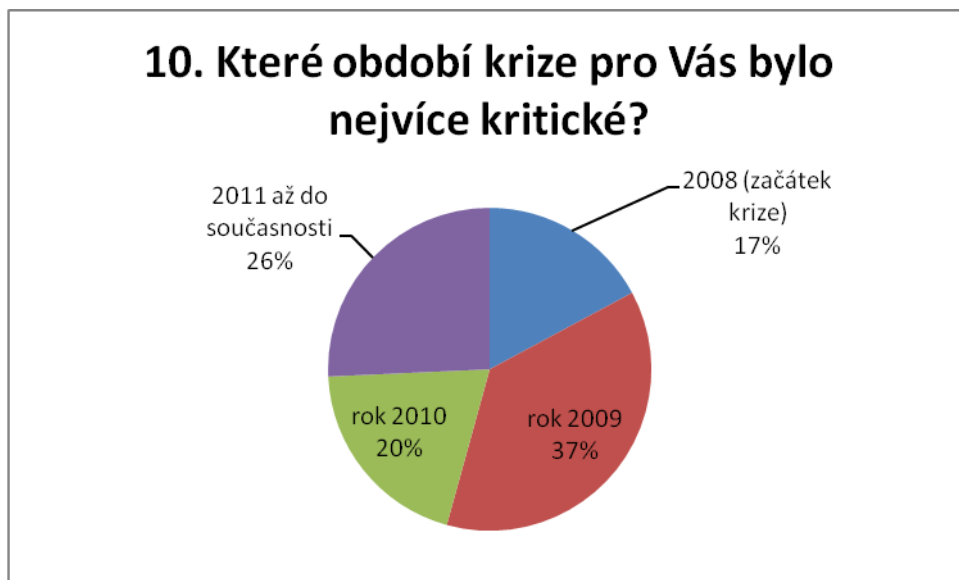
Otázka č. 9 se týkala oblasti, ve které podnikatelé pocítili negativní vliv krize nejvíce. Celých 42% respondentů nepocítila negativní dopad krize na jejich podnikání, což souvisí i s předešlou otázkou. Mezi nejčastější odpovědi patřilo snížení zisku a prodeje výrobků firmy (32%)

Dotazník graf 9: 9. otázka

Otázka č. 10 byla zaměřená jen na respondenty, kteří pocítili vliv hospodářské krize a týkala se období, ve kterém měla krize na jejich podnikání největší vliv. Nejčastěji uvedli rok 2009 (37%). v roce 2009 měla hospodářská krize největší rozmach.

Dotazník graf 10: 10. otázka

Otázka č. 11 byla doplňující a byl zde věnován prostor pro vlastní názor na hospodářskou krizi. Zde přikládám několik nejzajímavějších komentářů podnikatelů o krizi.

1. komentář:

„Je to takový koloběh. Když je firma v krizi, je nucená propustit zaměstnance. Čím bude více nezaměstnaných, tím bude méně financí mezi lidmi na nákup výrobků a služeb. To znamená opět menší odbyt výrobků a služeb. A to opět znamená propouštění zaměstnanců pro potřebu snížení nákladů. Už by se měl někdo zamyslet nad skutečností, že tohle takhle dál nepůjde.“

2. komentář:

„Malé a střední firmy nejsou rovnocenným partnerem při zadávání státních a veřejných zakázek. Jsou pouze závislé na subdodávkách a to není žádná jistota. Naopak to zvyšuje náklady a následně nutnost přijetí nejrůznějších opatření. To samozřejmě vede ke krizi daného podniku.“

3. komentář:

„Mám malou firmu, jen s 25 zaměstnanci. Když zaplatím zálohy na energie, silniční daň, zákonné pojištění automobilu, daň z nemovitosti a povinné odvody za zaměstnance, tak

vůbec neřeším celosvětovou krizi. Protože je mi hned jasné, že nemám finance na pořízení nových strojů a sotva mi zbude na opravu a udržení v chodu těch starých. Mám pocit, že takováto krize může být snad jen v mém podniku. Ale je mi jasné, že i jiní malí podnikatelé mají ty samé starosti. Malé podnikání je v naší republice opomíjeno. Takže nevidím důvod mluvit o nějaké celosvětové krizi, která zasáhla i nás. My si tady tu krizi u malých podnikatelů snad uměle vytváříme.“

4. komentář:

„Naše firma zaznamenala krizi již v roce 2010, kdy se výrazně snížil odbyt našich sesazenek. Postupně se rušily závody na výrobu nábytku a naše firma nyní „přežívá“ na náhradní práci. Finančně je velmi problematické změnit výrobu či druh podnikání. Nyní se snažíme prosadit na trhu s jinou výrobou, i když z materiálu, který je nám nejbližší, ale není to jednoduché. Trh je přesycen nekvalitním, ale levným sortimentem, který je odběrateli více žádan.“

5. komentář:

„Možná by bylo dobré ještě trochu navýšit daně. Ať z příjmů, spotřební, z přidané hodnoty, a všechny další možné a tím veškeré zisky házet do státní pokladny. Protože ta je asi bezedná, když se tam pořád nic nenachází. Škoda, že to není naopak. Třeba jako to bylo v té pohádce Sůl nad zlato. Tam z malé slánky dokázali nasypat celou horu zlata. Tady z hory daňových příjmů nenaplníme ani dětskou kasičku. Takže se nedivme, že je krize. A to nejen hospodářská či ekonomická. Ale možná hlavně morální.“

5.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina z dotazovaných respondentů hospodářskou krizi pocítila, ač negativně či pozitivně, ovšem skoro polovina dotazovaných (42%) respondentů zaznamenala vliv krize pozitivně nebo vůbec. Pro zbývajících 58% respondentů, kterých se hospodářská krize dotkla, byl v průměru nejhorší rok 2009, který byl nejčastější odpovědí v otázce č. 10 a to z 37%

Závěr

Krize je slovo, které fascinuje téměř každého občana, a které nenechá klidným téměř jediného podnikatele. V médiích se předhánějí analytici a ekonomové v rozborech příčin a předpovědích a radách do budoucna a je velice vzrušující sledovat vývoj jejich postojů.

S rozrůstající se krizí dochází k zajímavému posunu názorů. Začínají se objevovat požadavky na umravenění bank a manažerů, začínají se objevovat úvahy o změně daní, začínají se měnit názory na to kdo je na vině, zda dlužník či věřitel. Hra zvaná letadlo, která je všude zakázaná, ale na níž je celá západní ekonomika postavena, došla do finále. Už není z čeho brát, už není koho okrást, koho podvést, koho obelhat.

Moderní informační společnost se zastavila na tom, že zničila svou podstatu - Informaci. Všechna média přetékají informacemi, i internet je plný informací. Neštěstí je, že většina z nich je vytvořena pouze pro to, aby přinášela prospěch těm, kdo tuto informaci poskytl a ne aby přenášela obsah. Lež - to je to pravé slovo této krize. Můžeme tomu říkat i jinak, třeba virtuální realita, virtuální ekonomika, virtuální cokoli, ale alfou a omegou toho všeho je nepravda, informace bez obsahu, zkreslená informace.

Odrhli jsme hodnotu od reality. Dál bude zajímavé a vzrušující sledovat změny názorů předních ekonomů, manažerů a politiků.

Podařilo se mi dosáhnout 70 % návratnosti rozeslaných dotazníků, což považuji za úspěšný výsledek. Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že malé a střední podnikání v Jihočeském kraji bylo krizí značně zasaženo. Mezi opatření přijatá v souvislosti s ekonomickou krizí, bylo nejčastěji zařazováno omezování výdajů ve všech firemních oblastech, nepřijímání nebo propouštění zaměstnanců, snaha vyjít vstříc zákazníkům téměř ve všem. Největší problémy pro firmy byly spojeny s konkurencí ze strany velkých podniků. V souvislosti s ekonomickým vývojem mohly tyto kapitálově silné subjekty krizi využít ve svůj prospěch a prostřednictvím cenové i necenové konkurence získat další výhody oproti kapitálově slabším malým a středním firmám.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil právě na dopady této ekonomické recese. V teoretické části jsem věnoval pozornost problematice teoretických příčin vzniku krizí, nastínění jejich historického vývoje až k vzniku a rozšíření současné recese.

Jisté je, že tato recese zasáhla celý svět, národní ekonomiky, firmy i jednotlivé občany nečekanou silou. Nejen těchto poznatků jsem využil při zpracování dotazníku a přípravy mého celkového osobního závěru této práce – hospodářské krize.

Všechny poznatky při vypracovávání této práce byly pro mne velmi zajímavé a přínosné. Ale přesto, nebo právě proto se ptám - Co je skutečnou příčinou hospodářské krize? Lze ekonomické problémy řešit pumpováním peněz do ekonomiky?

I když to s finančním poradenstvím nesouvisí přímo, ale nemohu jinak, než v závěru své bakalářské práce citovat Tomáše Baťu, kde viděl v roce 1932 příčinu hospodářské krize. Budete překvapeni, jak se jeho slova hodí na dnešní situaci!

„Příčinou krize je morální bída. Přelom hospodářské krize? Nevěřím v žádné přelomy samy od sebe. To, čemu jsme zvykli říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářský úpadek je následek. V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci a veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic, nevydírat pracující...“

Tomáš Baťa 1932

O tom, že za současnou finanční krizí stojí velkou měrou mravní úpadek, asi pochybuje málokdo. Věděl to už Tomáš Baťa, i když se jednalo o jinou dobu a neměl na mysli žádnou více, či méně konkrétní skupinu finančníků.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. SYNEK, M.: *Podniková ekonomika*. Praha: C. H. Beck, 2006. 475s. ISBN 80-717-9892-4
2. KISLINGEROVÁ, E.: *Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. Praha: Grada, 2010. 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.
3. VEBER, SRPOVÁ, J.: *Podnikání malé a střední firmy*. Praha: Grada, 2008. 320 s. ISBN 978-80-247-2409-6.
4. KRUGMAN, Paul R. *Návrat ekonomické krize*. Praha: Vyšehrad, 2009. 168 s. ISBN 978-80-7021-984-3.
5. HAVLÍČEK, K.; KAŠÍK, M.: *Marketingové řízení malých a středních podniků*. Praha: Management Press, 2005. 169 s. ISBN 80-7261-120-8.
6. SMILEY, G.: *Nový pohled na velkou hospodářskou krizi*. Praha: Wolters Kluwer ČR a Liberální institut, 2009. 192 s.
7. ŠEFČÍK, V.; TOMEK, M.; HRUŠKA, M.: *Krizové řízení v malých a středních podnicích*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009. 181 s. ISBN 978-80-7318-867-2.
8. SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D.: *Ekonomie (18.vyd.)*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 2008. 800 s. ISBN 80-205-05
9. PICHANIČ, M.: *Mezinárodní management a globalizace*. Praha: C. H. Beck, 2004. 176 s. ISBN 80-7179-886-X
10. GIBSON, R. (edit.): *Nový obraz budoucnosti*. Praha: Management press, 2000. 264 s. ISBN 978-80-7261-159-1.
11. ZUZÁK, R.: *Krizové řízení podniku (dokud ještě není v krizi)*. Praha: Professional Publishing, 2004. 180 s. ISBN 80-86419-74-6.

Elektronické zdroje

1. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2011-12-06]. Dostupný z WWW:
< <http://www.mpsv.cz/cs/10> >.
2. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2012 [cit. 2012-01-07]. Dostupný z WWW:
< <http://www.mpo.cz/cz/podpora-podnikani/misp/> >
3. *Český statistický úřad* [online]. 2009 [cit. 2012-02-013]. Dostupný z WWW:
< http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/registr_ekonomickyh_subjektu >
4. *Úřad práce* [online]. 2006 [cit. 2011-12-06]. Dostupný z WWW:
< <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/trh> >

5. *Jihočeská hospodářská komora* [online]. 2009 [cit. 2012-03-08]. Dostupný z WWW:
< <http://www.jhk.cz/sluzby-jhk/poradenstv-a-vzdlvn/110-inmp.html> >
6. *Státní oblastní archiv v Třeboni* [online]. 2006 [cit. 2011-11-23]. Dostupný z WWW:
< <http://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs> >
7. *Krajská správa ČSÚ v ČB* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupný z WWW:
< <http://www.cbudejovice.czso.cz/> >

Ostatní zdroje

Dále byly použity zdroje poskytnuté Jihočeskou hospodářskou komorou (brožury, názory ekonomů z tisku)

Seznam zkratk

ČB České Budějovice

ČR Česká republika

EU Evropská unie

HDP hrubý domácí produkt

HKČR Hospodářská komora České republiky

MSP malé a střední podnikání

USA United states of America = Spojené státy americké

Seznam tabulek

Tabulka 1: Uchazeči o zaměstnání	16
Tabulka 2: Počet volných míst	16
Tabulka 3: Počet uchazečů na jedno volné pracovní místo	17
Tabulka 4: Kategorie podniků	29
Tabulka 5: Ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců	38
Tabulka 6: Ekonomické subjekty podle převažující činnosti	39
Tabulka 7: Ekonomické subjekty podle vybraných právních forem	39

Seznam grafů

Graf 1: Hrubý domácí produkt v Jihočeském kraji a ČR	18
Graf 2: Hrubý domácí produkt na obyvatele v PPS podle krajů	18
Graf 3: Meziroční vývoj HDP ve stálých cenách v Jč. kraji a ČR	19
Graf 4: Míra investic v Jč kraji a ČR a podíl kraje na tvorbě hrubého fixního kapitálu ČR ...	19
Graf 5: Základní makroekonomické ukazatele na 1 obyvatele v Jihočeském kraji a ČR	19
Dotazník graf 1: 1. otázka	40
Dotazník graf 2: 2. otázka	41
Dotazník graf 3: 3. otázka	41
Dotazník graf 4: 4. otázka	42
Dotazník graf 5: 5. otázka	42
Dotazník graf 6: 6. otázka	43
Dotazník graf 7: 7. otázka	43
Dotazník graf 8: 8. otázka	44
Dotazník graf 9: 9. otázka	44
Dotazník graf 10: 10. otázka	45

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník	53
---------------------------	----

Příloha

Dotazník

Dobrý den,

Jmenuji se Miloslav Pospíšil a jsem studentem 3. ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií. Téma mé bakalářské práce je Vliv hospodářské krize na malé a střední podniky v Jihočeském kraji. Tímto Vás prosím o vyplnění dotazníku, který bude součástí mé práce. Dotazník se skládá z 11 otázek. Správnou odpověď zaškrtněte nebo jinak zvýrazněte.

Předem Vám děkuji za spolupráci.

1) Jaká je právní forma Vašeho podniku?

- živnost
- obchodní společnost
- s.r.o.
- družstvo
- jiné

2) Kolika má Váš podnik zaměstnanců?

- bez zaměstnanců (samostatný podnikatel)
- do 10 zaměstnanců
- od 11- do 50 zaměstnanců
- od 51 - do 250 zaměstnanců

3) V jaké oblasti podnikáte?

- zemědělství
- průmysl
- stavebnictví
- ubytování a pohostinství
- jiné

4) Jak dlouho podnikáte?

- 0 -2 roky
- 2 -5 let
- 5 -10 let
- 10 let a více

5) Která lokalita je podle Vás výhodnější pro podnikání?

- venkov (do 2000 obyvatel)
- město
- nevidím rozdíl

6) Jaké je podle Vás podnikatelské prostředí v Jihočeském kraji?

- velmi dobré
- dobré
- špatné
- velmi špatné

7) V čem vidíte hlavní překážky pro rozvoj Vašeho budoucího podnikání? (více možností)

- konkurence
- vliv krize
- velikost a nájem podnikatelských prostor
- kvalifikace zaměstnanců

8) V jaké míře na Vás měla vliv hospodářská krize ve Vaší podnikatelské činnosti?

- ve velké míře (negativně)
- z části (negativně)
- krize vliv neměla
- krize měla pozitivní vliv

9) Ve které oblasti jste pocítli dopad krize nejvíce?

- snížení zisku, prodeje výrobků a služeb, ztráta odběratelů x dodavatelů
- zkracování pracovní doby
- personalistika (snižování platů, propouštění)
- nepocítili jsme dopad krize (v případě této možnosti pokračujte na otázku č. 11)

10) Které období krize pro Vás bylo nejvíce kritické?

- 2008 (začátek krize)
- rok 2009
- rok 2010
- 2011 až do současnosti

11) Jaký je váš osobní názor na hospodářskou krizi?